

LAMK

Lahden ammattikorkeakoulu
Lahti University of Applied Sciences

MUSIIKKI LAPSEN KASVUN JA KEHITYKSEN TUKENA

Alle kouluikäisten kerhotoiminta

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi (AMK), sosiaalipedagoginen
varhais- ja nuorisokasvatus
Kevät 2018
Eetu Huhtanen
Patrik Hvitsjö

Tiivistelmä

Tekijä(t) Huhtanen, Eetu Hvitsjö, Patrik	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 38	Valmistumisaika Kevät 2018
Työn nimi Musiikki lapsen kasvun ja kehityksen tukena Alle kouluikäisten kerhotoiminnassa		
Tutkinto Sosiaalipedagoginen varhais-, nuorisokasvatus ja perhetyö		
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä tietoa musiikista työvälineenä varhaiskasvatuksessa, lapsen kasvun ja kehityksen tukena. Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä musiikkikasvatuksellinen opas Launeen perhepuiston kerhotoiminnan työntekijöille. Tavoitteena oli myös selvittää toimeksiantajamme työntekijöiltä musiikkikasvatuksellista taustaa sekä suunnitella ja ohjata viisi musiikkituokiota oppaan tueksi.</p> <p>Oppaan tarkoitus oli antaa toimeksiantajamme työntekijöille varmuutta musiikkituokioiden ohjaamiseen, lapsen kasvua ja kehitystä tukien. Oppaan tavoitteena oli teorian sekä ohjaamiemme musiikkituokioiden esimerkkien avulla antaa vaihtoehtoja, tietoa sekä ideoita musiikkituokioiden ohjaamiseen. Oppaaseen pyrittiin valikoimaan menetelmiä, jotka sopivat lapsiryhmän eri ikäisille lapsille.</p> <p>Opinnäytetyön teoriapohja muodostui käsittelemällä varhaiskasvatusta, lapsen kasvua ja kehitystä, sekä musiikkikasvatusta ja sen vaikutuksia lapsen kasvuun ja kehitykseen. Näiden lisäksi teoriassa perehdyttiin kehittämistoimintaan ja laadullisiin tiedonkeruumenetelmiin. Menetelmien avulla kerättiin kysely- ja havainnointiaineistoa, joiden pohjalta muodostettiin tavoitteet oppaalle.</p> <p>Saamamme palautteen perusteella selvisi, että ohjaamissamme musiikkituokioissa, ja oppaassa esitellyt menetelmät olivat innostavia, lasten ikätasolle sopivia sekä helposti lähestyttäviä.</p>		
Avainsanat varhaiskasvatus, musiikkikasvatus, lapsen kasvu ja kehitys, kerhotoiminta		

Abstract

Author(s) Huhtanen, Eetu Hvitsjö, Patrik	Type of publication Bachelor's thesis	Published Spring 2018
	Number of pages 38	
Title of publication Music supporting child's growth and development Club activities for children under school age		
Name of Degree Bachelor's degree of social pedagogy for early childhood, youth education and family guidance		
Abstract <p>The purpose of this bachelor's thesis was to increase knowledge about music as a tool in early childhood education. The goal was to create a music guide book about music education for the club activity staff of the Laune family park. Another goal was to examine the previous experience the staff had about music education as well as to plan and implement five music sessions to support the guide book.</p> <p>The purpose of the guide book was to give our client's staff confidence to lead music sessions, while supporting children's growth and development. Through theory and examples, the goal was to provide alternatives, knowledge and ideas for music sessions. The methods chosen for the book were suitable for children of different ages.</p> <p>The theory part of the thesis covers early childhood education, a child's growth and development, music education and how music supports a child's growth and development. In addition, the theory part deals with development work and qualitative data collection methods. Surveys and observations were used to form goals of the guide book.</p> <p>According to the feedback, the music sessions and the methods presented in the guide book were inspiring, suitable for the age group and easy to adopt.</p>		
Keywords early childhood education, music education, a child's growth and development, club activity		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	VARHAISKASVATUS.....	2
2.1	Varhaiskasvatuksen tavoitteet.....	2
2.2	Varhaiskasvatuksen muodot	2
3	LAPSEN KASVU JA KEHITYS	4
3.1	Fyysinen kehitys ja motoriikka.....	4
3.2	Kognitiivinen kehitys.....	5
3.3	Sosioemotionaalinen kehitys	6
4	VARHAISIÄN MUSIIKKIKASVATUS	7
4.1	Musiikkikasvatuksen merkitys varhaiskasvatuksessa.....	7
4.2	Musiikkikasvatukselliset menetelmät lapsen kasvun ja kehityksen tukena.....	8
4.3	Musiikkikasvatus eri ikäisten lasten kanssa.....	12
5	KEHITTÄMISTOIMINNAN TIEDONKERUUMENETELMÄT	15
5.1	Kehittämistoiminta.....	15
5.2	Aineiston tiedonkeruumenetelmä	15
5.3	Aineiston analysointimenetelmä.....	17
5.4	Aineiston luotettavuus ja eettisyys.....	17
6	KERÄTTY AINEISTO JA ANALYSOINNIN TULOKSET	19
6.1	Henkilökunnan kyselyn tulokset ja analyysi.....	19
6.2	Musiikkituokioiden kuvaus.....	20
6.3	Musiikkituokioiden havainnoinnin tulokset ja analyysi	25
6.4	Henkilökunnan palaute	27
7	OPAS.....	29
7.1	Oppaan tarkoitus ja tavoite	29
7.2	Oppaan tuottamisen prosessi ja arviointi	29
8	POHDINTA	31
	LÄHTEET	35
	LIITTEET.....	38

1 JOHDANTO

Tuuli Paasolaisen (2009) mukaan lasten kanssa työskentelevät aikuiset ajattelevat valitettavan usein, etteivät he ole musikaalisia. Tästä johtuen varhaiskasvattaja saattaa sivuuttaa musiikkiin liittyviä asioita pois mielestään, ja antaa kollegansa ohjata lasten musisointiin liittyvät tuokiot. Paasolaisen mukaan näin ei kuitenkaan tarvitsisi olla, sillä on paljon musiikkiaiheisia tehtäviä, jotka eivät vaadi ohjaajalta aiempaa kokemusta musiikin opettamisesta. Jokaiselle lasten kanssa työskentelevälle voidaan taata myönteisiä kokemuksia musiikin ohjauksesta myönteisellä asenteella, hyvällä vuorovaikutuksella lapsiryhmän kanssa, sekä aiheeseen huolellisesti tutustumalla.

Opinnäytetyömme aiheena on musiikin käyttö lapsen kasvun ja kehityksen tukena Launeen perhepuiston kerhotoiminnassa. Opinnäytetyön aihe nousi esille ensimmäisen kerran toisen opiskelijoista ollessa töissä Launeen perhepuistossa kesällä 2017. Opiskelija piti tuolloin perhepuistolla avoimia musiikkituokioita kahtena päivänä viikossa. Työn yhteydessä puheeksi nousi työnantajan kanssa olisiko mahdollista tehdä heille aiheeseen liittyvä opinnäytetyö. Asiasta käytiin keskustelua työnantajan kanssa syksyllä 2017, jolloin aiheeksi valikoitui Launeen perhepuiston alle kouluikäisten kerhotoimintaa hyödyttävä aihe. Launeen perhepuiston alle kouluikäisten kerhotoiminta on ohjattua, varhaiskasvatussuunnitelman mukaista varhaiskasvatusta. Toimintaa on tarjolla 1-5 päivänä viikossa joko aamu, tai iltapäivisin. (Lahden kaupunki 2018.)

Opinnäytetyömme tarkoitus on lisätä tietoa musiikista työvälineenä varhaiskasvatuksessa lapsen kasvun ja kehityksen tukena. Tavoitteenamme oli tehdä musiikkikasvatuksellinen opas Launeen perhepuiston kerhotoiminnan työntekijöille. Tavoitteenamme oli myös selvittää toimeksiantajamme työntekijöiden musiikkikasvatuksellista taustaa, sekä suunnitella ja ohjata viisi musiikkituokiota oppaan tueksi. Kävimme ohjaamassa viisi musiikkituokiota ennalta sovitulle kymmenen lapsen ryhmälle, johon kuului 2-4 -vuotiaita lapsia. Musiikkituokioihin kuului leikkiä, laulamista, liikkumista ja soittamista. Ne suunniteltiin huomioiden lasten ikätasot. Jokaisella musiikkituokiolla oli osallisena myös toimeksiantajamme henkilökunnasta eri työntekijä, joka havainnoi tuokiota valmiiksi tehdyille havainnointilomakkeelle. Ohjattujen musiikkituokioiden ja niistä saatujen havaintojen, sekä toimeksiantajamme toiveiden ja henkilökunnalta saatujen taustatietojen perusteella loimme toimeksiantajallemme musiikkikasvatuksellisen oppaan. Luotu opas on tarkoitettu helpottamaan, sekä antamaan uusia ideoita musiikkituokioiden suunnitteluun.

2 VARHAISKASVATUS

2.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet

Opinnäytetyömme toimintaympäristönä oli alle kouluikäisten kerhotoiminta, joka toimii varhaiskasvatussuunnitelman mukaan. Tarkastelemme teoriaosuutta varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatussuunnitelman kontekstissa, sillä toimeksiantajan toiminta eroaa vähän päiväkodin varhaiskasvatuksen arjesta. Varhaiskasvatuslain (36/1973, §1) säädetään lapsen oikeudesta saada suunniteltua ja tavoitteellista hoidon, kasvatuksen ja opetuksen muodostamaa kokonaisuutta. Varhaiskasvatuslain (36/1973, §2) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteina on muun muassa edistää lapsen kasvua ja kehitystä, toteuttaa leikkiin, liikuntaan ja taiteeseen perustuvaa pedagogista toimintaa sekä toimia yhteistyössä lapsen huoltajan kanssa kasvattajana. Lain pohjalta Opetushallitus on antanut valtakunnallisen määräyksen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, jonka mukaan kunnat laativat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelman. (Opetushallitus 2016, 3).

2.2 Varhaiskasvatuksen muodot

Varhaiskasvatuslain (36/1973, §11) ensimmäisessä momentissa säädetään, että kunnan pitää järjestää varhaiskasvatusta joko päivähoidon tai muun toiminnan muodon kautta tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen järjestämisen muotoja ovat varhaiskasvatuslain (36/1973, §1) mukaan, päiväkotitoiminta, perhepäiväkotitoiminta tai muu tätä tarkoitusta varten oleva paikka. Esimerkiksi toimeksiantajamme toiminta on kerhotoimintaa, jonka toiminta perustuu varhaiskasvatussuunnitelmaan ja täten toteuttaa varhaiskasvatuslain mukaista varhaiskasvatusta. Toimeksiantajamme tarjoaa alle kouluikäisille 3-5 vuotiailla lapsilla suunnattua aamu- ja iltapäivä kerhotoimintaa ja toiminta on vaihtoehtona kunnalliselle päivähoidolle. Lapsi pääsee osallistumaan toimintaan yhdestä viiteen kertaan viikossa ja osallistumispäiviin voi kuulua sekä aamupäiviä sekä iltapäiviä. (Lahden kaupunki 2018.) Toimeksiantajamme kerhotoiminta eroaa päiväkodin arjesta esimerkiksi siten, etteivät lapset nuku päiväunia tai ruokaile lounasta. Ryhmäkoko vaihtelee 20-28 lapsen välillä.

Päiväkodin ja perhepäiväkodin lisäksi varhaiskasvatusta toteutetaan esimerkiksi avoimena varhaiskasvatuksena ja sen toteutusmuodot voivat erota kunnittain. Heinolassa avointa varhaiskasvatusta järjestetään musiikkiopiston taidepainotteisessa kerhossa ja perhekeskuksessa (Heinolan kaupunki 2018). Vaikka Lahdessa järjestetään samanlaista kerhotoimintaa, siitä ei kuitenkaan käytetä termiä avoin varhaiskasvatus. Kerhotoiminta voi olla kunnasta riippuen myös maksullista tai maksutonta. Esimerkiksi Oulussa avointa

varhaiskasvatusta järjestetään kahden tai kolmen kerran kerhoryhmissä sekä perhekerhoissa (Oulun kaupunki 2018). Lisäksi useissa kunnissa seurakunnat tarjoavat aamu- ja iltapäiväkerhotoimintaa.

3 LAPSEN KASVU JA KEHITYS

3.1 Fyysinen kehitys ja motoriikka

Malina, Bouchard & Bar-Or tarkoittavat lapsen fyysisellä kasvulla ja kehityksellä lapsen kehon kasvamista, hermoston kehittymistä sekä hormonaalista kehitystä. Näitä ominaisuuksia ohjaa geeniperimä, mutta siihen vaikuttavat myös riittävä ravinto, uni ja huolenpito. (Sääkslahti 2017, 25.) Fyysistä kasvua ja kehitystä voidaan tukea myös liikunnan kautta. Alle 3-vuotiaana lapsen pään koko vaikeuttaa lapsen tasapainossa pysymistä, joten kasvattajan tulee tukea ja kannustamaan lasta liikkumaan. Liikkumisen myötä lapsen keskivartalon lihakset vahvistuvat. 4-5 vuotiaalla lapsella jalkojen pituuskasvun ohessa liikunnalla on tärkeä merkitys jalkojen normaalin asennon muodostumiseen. (Sääkslahti 2017, 28-29.)

Fyysisen kasvun tavoin lapsi alkaa kehittää kehon liikkeitä eli motorisia taitoja. Motoristen taitojen kehittymiseen vaikuttavat fyysinen kasvu, perimä, sekä motoristen taitojen harjoittaminen. Motoriikka voidaan jakaa kahteen eri osaan, karkeamotoriikkaan ja hienomotoriikkaan. Karkeamotoriikalla tarkoitetaan suurten lihasryhmien liikkeitä, joita tarvitaan esimerkiksi kävelemiseen, juoksemiseen ja hyppimiseen. Hienomotoriikalla tarkoitetaan pienten lihasryhmien liikkeitä, joita tarvitaan esimerkiksi kädellä tarttumiseen. Lapsen motorisen kehitys jatkuu koko lapsuuden ajan aina aikuisuuteen saakka. (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009, 123-128.)

Motoriikan kehittyminen alkaa alle 1-vuotiaalla lapsella lihasten voiman ja kehonhallinnan kehittymisestä. Tätä kehitystä voidaan tukea muun muassa kannustamalla ryömimään, konttaamaan, nousemaan istumaan sekä lopulta nousemaan seisomaan ja kävelemään. Lapsen käsien motoriikka alkaa sormiruokailun kautta lusikalla syömiseen ja nokkamukista juomiseen. 1-2 vuotiaalla lapsella kehittyy kävelyn myötä taidot juosta, vetää, heittää ja potkaista. Lapsi jatkaa itsenäisen ruokailun ja pukeutumisen harjoittelua. Näiden karkeamotoristen taitojen kehittymistä voi kasvattaja tukea tarjoamalla lapselle mahdollisuuksia tutustua erilaisiin liikkumisympäristöihin, itseilmaisun tapoihin ja leikkeihin, kuten maa-laamiseen tai palikoilla rakentamiseen. 3-5 vuotiaan motoriikan harjoittelu jatkuu erilaisten liikkumismuotojen opettelulla ja välineiden käyttämisellä, kuten pyörällä ajaminen tai sukilla hiihtäminen. Lapselle tulisi tutustuttaa liikkumista erilaisissa ympäristöissä kuten metsän maastosta, lumessa tai hiekassa. Hyvällä karkeamotorisella pohjalla lapsen edellytykset hienomotorisiin toimintoihin paranevat, kuten kynän käyttöön. (Sääkslahti 2017, 153-161.)

3.2 Kognitiivinen kehitys

Ensimmäisistä elinpäivistään alkaen lapsella on valmius oppia kokemuksistaan. Oppimiselle luovat pohjaa herkistyminen ja tottuminen, jotka assosiativisen oppimisen ohella rakentavat muistivarastoa lapselle jo ennen syntymää. Lapsen oppimista voidaan kuvata seuraavilla ilmiöillä: kyky reagoida toisiinsa yhteydessä oleviin asioihin (assosioituviiin, ehdollisiin), kyky jäljitellä mallista ja taito hahmottaa tietoisesti asioiden välisiä yhteyksiä vähitellen. (Goswam 1998, Nurmen, Ahosen, Lyytisen, Lyytisen, Pulkkinen & Ruoppilan 2014, 24 mukaan.) Näitä oppimisen ja tiedostamisen taitoja ovat kognitiiviset taidot. (Karling ym. 2009, 134.)

Lyytisen ja Lyytisen (2003) mukaan muisti on osa lapsen kognitiivista kehitystä ja on si-donnainen lapsen muihin kehityksen osa-alueisiin. Lapsen muisti alkaa kehittyä jo ennen ensimmäisen vuoden ikää. Ensimmäisen vuoden iässä lapsi alkaa yhdistellä esimerkiksi ympärillään näkemäänsä esineitä ja niiden ominaisuuksia, jonka kautta niistä muodostuu lapselle eri kategorioita. Kun lapsi saa erilaisille esineille nimen, lapsi muodostaa ensimmäiset mielenyhtymänsä kyseiseen asiaan, joka auttaa lasta tunnistamaan esineen paremmin. Pysyviä mielikuvia on todettu lapsilla esiintyvän toisen ikävuoden aikana. Näin lapsi muistaa aikaisemmin tapahtuneita asioita ja kykenee jäljittelemään tapahtumaa omalla toiminnallaan. Jo kolmen vuoden iässä lapsi kykenee kertomaan erilaisista tapahtumista ja mitä niiden aikana tapahtuu. Esimerkiksi lapsi voi kertoa mitä tehdään, kun puetaan päälle tai käydään kaupassa. (Sinkkonen 2003, 100-102.)

Muistin lisäksi lapsen kognitiiviseen kehitykseen kuuluu kielellinen kehitys. Ennen kuin lapsi oppii käyttämään sanoja, lapsi tutustuu ympäröivään maailmaan aktiivisesti havainnoimalla, yhdistelemällä tapahtumia toisiinsa ja toimimaan tapahtumien perusteella. Lapsi käyttää havainnointiin eri aistejaan katsoen, koskien, haistaen ja maistaen ympäröivää maailmaa. Kielen kehitys alkaa noin puolen vuoden ikäisenä kielen ymmärtämisen kehitymisestä. Kun lapsi oppii kielessä toistuvien sanojen merkityksen, hän alkaa itse käyttää niitä. (Karling ym. 2009, 134-137.)

Noin 6-7 kuukauden iässä lapsen kielenkehitys esiintyy lähinnä äänneiden muodostamisena, jokelteluna. Hieman ennen ensimmäistä syntymäpäiväänsä lapsi alkaa osoittaa kielen ymmärtämistä, johon hän reagoi aluksi elekielellä ja lopulta kielellisesti. Alle 1-vuotias esimerkiksi reagoi kieltoihin ja vanhemmista käytettyyn sanastoon ”äiti” ja ”isä”. Toiseen ikävuoteen mennessä lapsi oppii hyödyntämään sanaston ja asiayhteyksien ymmärtämisen sekä äänneitä sanojen muodostuksessa. Noin puolentoistavuoden ikäisenä lapsen sanasto alkaa kehittyä nopeasti ja toiseen ikävuoteen mennessä se voi jopa kasvaa 250

sanaan. Lapsen sanavarasto jatkaa kasvamistaan noin 10 sanaa päivässä. Kuuteen ikävuoteen mennessä lapsen sanasto on keskimäärin 14000 sanaa. (Sinkkonen 2003, 93-95.)

3.3 Sosioemotionaalinen kehitys

Sosioemotionaalaisella kehityksellä tarkoitetaan lapsen tunne-elämän, persoonallisuuden ja sosiaalisuuden yhteyttä. Lapsen sosiaalisuudella taas tarkoitetaan lapsen sosialisointia ja vuorovaikutuksen muodostamaa kokonaisuutta. (Karling ym. 2009, 134-166.) Sosioemotionaalinen kehitys kuvaa opinnäytetyössämme kehityksen aluetta, joka kattaa niin vuorovaikutuksen, persoonallisuuden sekä tunne-elämän. Termi on tärkeä avata, jotta voimme tarkastella musiikkikasvatuksen merkitystä lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukemisessa. Sosiaaliset taidot ovat valmiuksia, joiden avulla lapsi pystyy selvittämään arkisia ongelmia ja saavuttamaan henkilökohtaisia päämääriään. Tällaisia taitoja ovat esimerkiksi tunteiden tunnistaminen ja kyky ilmaista niitä tilanteeseen sopivalla tavalla. (Howes 2009, Nurmen ym. 2014, 61 mukaan.)

Kielen kehityksen myötä lapsi pystyy käyttämään oppimaansa kieltä vuorovaikutuksen välineenä. Tämä ei silti ole ainoa vuorovaikutuksen väline, vaan varhaislapsuudessa lapsi käyttää vuorovaikutuksen välineenä ilmeitä, eleitä sekä ääntelyä. Varhaislapsuuden vuorovaikutuksen tavoitteena on muodostaa yhteys lapsen ja vanhemman välille kertomalla vanhemmalle lapsen tarpeista. Samalla tavalla myös vanhempi pystyy ilmaisemaan ilmeillä ja eleillä lapselle siitä, että kuulee lapsen tarpeet ja välittää hänestä. (Launonen 2007, 17-18.) Jo varhaisessa vaiheessa noin muutaman kuukauden iässä, vauva reagoi ihmiskasvoihin hymyllä, joka on ensimmäisiä merkkejä lapsen sosiaalisista toiminnoista (Nurmi ym. 2014.). Nämä samat ilmeet ja eleet ovat myös kasvattajan tärkeitä tunnetaitojen työkaluja (Peltonen & Kullberg-Piilola 2000, 17).

Tunnetaitojen kehittyminen alkaa varhaislapsuudesta. Lapsi oppii tunnetaitoja vanhempiensa lisäksi myös muilta aikuisilta, joiden kanssa lapsi toimii niin kotona, päiväkodissa ja koulussa. Näissä ympäristöissä lapsi pääsee vuorovaikuttamaan erilaisten lasten ja aikuisten kanssa. Lapsi kohtaa näissä ympäristöissä uusia rajoja, sääntöjä sekä ohjeita. Lapsi myös näkee miten muut lapset ja aikuiset ilmaisevat tunteitaan. (Isokorpi 2004, 127-129.) Tämän myötä lapsi oppii ymmärtämään mitä eri tunteet tarkoittavat. Jotta lapsi voi alkaa ymmärtämään tunteitaan, kasvattajan tulee vastata lapsen erilaisiin tunnetiloihin omilla eleillä, ilmeillä, tunteillaan ja sanoillaan, jotta lapsi oppii tunnistamaan itsessään samat tunteet. Kasvattajan tehtävänä on osoittaa lapselle, että erilaisten tunteiden tunteminen on normaali asia ja niitä voi näyttää. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2000, 18-19.)

4 VARHAISIÄN MUSIIKKIKASVATUS

4.1 Musiikkikasvatuksen merkitys varhaiskasvatuksessa

Musiikkikasvatuksella tarkoitetaan tiedollista, tavoitteellista ja taidollista kasvatusta, jota tehdään musiikin avulla. Musiikkikasvatuksen myötä pyritään kasvattamaan lapsen musiikillisia taitoja ja kykyjä. Usein musiikkikasvatukseen liitetään myös aineksia liikuntakasvatuksesta sekä tiedollisilta alueilta. Musiikin parissa toimivalla varhaiskasvattajalla on loistava asema huomata lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, esimerkiksi keskittymiskyvyn, itseilmaisun, kehon hallinnan, itseilmaisun, sekä vuorovaikutustaidot muiden kanssa. (Tervo 1993, Hongisto-Åbergin, Lindeberg-Piironen & Mäkisen, 206 mukaan.)

Musiikin vaikutus näkyy jo ennen lapsen syntymää. Väitöskirjassaan ”Belly-button chord”, Marjanen (2009) tutki musiikin vaikutuksia lapsen ja äidin vuorovaikutukseen, ennen ja jälkeen raskausajan. Tutkimuksessa selvisi, että musiikki vaikutti vahvistavana tekijänä äidin ja lapsen kiintymyssuhteeseen, lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen, musiikilliseen asenteeseen ja käytökseen. (Marjanen 2009.) Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa on toimintaa, jolla pyritään tarjoamaan lapsille elämyksiä, valmiuksia ja taitoja. Näiden lisäksi tavoitteena voidaan nähdä pyrkimys antaa virikkeitä jatkuvan musiikkiharrastuksen syntymiseen. Tavoitteena on kaikkien lapsen kehitysalueiden kehityksen tukeminen. Varhaisiän musiikkikasvatus tukee lapsen itseilmaisun ja luovuuden kehittymistä. (Musiikkiopetus Suomessa 2007). Varhaiskasvatuksessa toteutetut musiikkituokiot voivat olla lapsen, joka viettää pitkän päivän hoidossa, ainoa kosketus musiikkiin. Tämän vuoksi ei ole yhdentekevää, miten musiikkia varhaiskasvatuksessa toteutetaan. (Louhivuori, Paananen & Väkevä 2009, 135.)

Musiikin merkitys lapsen kehityksen kannalta tunnustetaan siis hyvin varhaisessa vaiheessa lapsen kohdalla ja sen vaikutukset tunnustetaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa otetaan huomioon musiikin hyöty lapsen kasvun ja kehityksen kannalta, vaikka ei suoranaisesti ota kantaa musiikkikasvatuksen tärkeyteen. Varhaiskasvatussuunnitelma avaavat musiikin käyttöä kohdissa ”Ilmaisun monet muodot” ja ”Minä ja meidän yhteisömme”. Näiden mukaan musiikillisen ilmaisun tavoitteena on antaa lapselle kokemus musiikin eri osa-alueista. Lapsen kanssa voidaan laulaa ja loruilla, kuunnella musiikkia ja liikkua musiikin mukana. Tämä toiminta vahvistaa lapsen kykyä hahmottaa musiikkia ja sen tuottaman äänen ominaisuuksia sekä rohkaisee lasta ilmaisemaan itseään. Musiikki nähdään myös osana toimintaa, joka auttaa lasta liittymään ryhmään ja toimimaan sen jäsenenä. (Opetushallitus 2016, 41-43.)

Tretjakov (2016) on pohtinut pro gradu -tutkimuksessaan musiikkikasvatuksen merkitystä varhaiskasvatuksessa. Hänen mukaansa musiikkikasvatuksen avulla varhaiskasvatukseen pyritään luomaan musiikillinen oppimisympäristö, jonka kautta lapsille tarjoutuu mahdollisuus monimuotoisiin musiikillisiin onnistumisen kokemuksiin, elämyksiin, sekä oppimiseen. Musiikillisessa oppimisympäristössä lapsi herkistyy kuunteluun sekä rohkaistuu itseilmaisuun laulamisen, tanssimisen, soittamisen, liikkumisen ja dramatisoinnin kautta. Varhaisiän musiikkikasvatus tukee lapsen kokonaiskehitystä ja hänen oppimisedellytyksiään. (Tretjakov 2016, 30-31.)

Väitöskirjassaan Marjanen toteaa, että suomalainen varhaisiän musiikkikasvatus on kansainvälisesti arvostettua, mutta hyvin vähän tutkittua. Tähän hän toteaa muun muassa olevan syynä se, että suurin osa suomalaisesta tutkimuksesta perustuu peruskoulun musiikinopetukseen. Varhaisiän musiikkikasvatusta taas opiskelevat musiikkipedagogit, joiden koulutus ei tapahdu yliopistoissa. (Marjanen 2009.) Young (2016) kuitenkin toteaa, että viimeisen 20 vuoden aikana kiinnostus varhaisiän musiikkikasvatukseen tutkimukseen on kasvanut kansainvälisesti. Tutkimus on kasvattanut tietämystämme 0-3 vuotiaiden lasten musiikkikasvatuksesta ja sosioekonomisen taustan vaikutuksista musiikilliseen kasvuun.

4.2 Musiikkikasvatukselliset menetelmät lapsen kasvun ja kehityksen tukena

Sadut ja tunteet musiikkikasvatuksessa

Tunteet liittyvät olennaisesti musiikkiin, sillä tiedetään, että ihminen kuuntelee musiikkia juuri saadakseen tunnekokemuksia, sekä säädelläkseen tunnekokemuksiaan ja mielialojaan arjessa. Näiden lisäksi musiikki kytkeytyy vahvasti sosiaaliseen kanssakäymiseen. (Eerola & Saarikallio 2010, 259). Esimerkiksi musiikin tai musiikkisatujen avulla voidaan ilmaista ja purkaa tunnekokemuksia. Lapsi voi kuvata musiikin herättämiä tunnekokemuksia liikkumalla, tai piirtämällä ja maalaamalla musiikin kuuntelun yhteydessä. Vaikka musiikissa on paljon sanatonta kokemista, on lapsen kanssa hyvä keskustella musiikin aiheuttamista tunnekokemuksista. Näin lapsi oppii sanottamaan omia tuntemuksiaan ja mielikuviaan. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 132.)

Satuja pidetään tärkeänä osana lapsen tunne-elämän kehittymistä ja niitä voidaan käyttää musiikkikasvatuksen yhteydessä. Bruno Bettelheimin (1984) ajatukset siitä, miten lapsi sadun kautta voi käydä läpi pelkojaan, toiveitaan sekä kehitykseensä liittyviä ongelmia, ovat tulleet hyvin tunnetuiksi. Sadun vaikutus perustuu samastumiseen, siihen miten kuvitteellisen hahmon kautta lapsi voi turvallisesti kohdata ristiriitoja, pelottavia asioita, etsiä

ratkaisuja ja päätyä myönteisiin lopputuloksiin. Lapsi voi myös satujen kautta laajentaa tietoisuuttaan ja ajatteluaan, muun muassa ihmettelemällä sadun kieltä tai ihmettelemällä sadun hahmojen toimintatapaa. Satujen toistuvien elementtien tunnistaminen, loppuratkaisujen ennakointi sekä huomioiden tekeminen satujen hahmoista kehittävät myös lapsen narratiivista ajattelua sekä lapsen omia kertojan taitoja. Satujen kautta lapsi pääsee myös tutustumaan metaforiseen kielenkäyttöön. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 149-151.)

Kuvien ja muun oheismateriaalin käyttö musiikissa

Kuvien tulkinta ja ymmärtäminen syntyvät kokemusten kautta. On siis syytä olettaa, että lapsi tutkii kuvia eri tavalla kuin aikuinen, sillä lapsella on vähemmän kokemusta kuvista. Kuvia käytetään varhaiskasvatuksessa erityisesti kommunikaation välineenä. Puhuttua kieltä voidaan täydentää tai korvata käyttämällä kuvia, esineitä tai viittomia. (Halenius 2012, 8, 24.) Kuvat auttavat ymmärtämään sekä muistamaan. Varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitaan, että kuvia ja muita kommunikaatiota helpottavia välineitä voidaan käyttää lapsen tukemisessa (Opetushallitus 2016, 54). Myös laulun opettelussa voidaan käyttää apuna kuvallista ilmaisua. Laulun sanoma tai laulun eteneminen voidaan esimerkiksi piirtää. Tätä kutsutaan laulupiirtämiseksi. Lauluun liittyviä valmiita kuvia voidaan myös käyttää niin, että laulun sisältö käy ilmi. Myös muita esineitä, leluja tai käsinukkeja voidaan käyttää ilmaisemaan laulun sanomaa. (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen 2017, 163.)

Laulut ja lorut kielellisen kehityksen tukena

Musiikin tuottama ilo vahvistaa sitä, että lapsi haluaa musisoida yhä uudelleen. Laulaessa ja loruillessa lapsi pääsee käyttämään luontevasti omaa ääntään, mikä on tärkeää, sillä jokaisen ihmisen ääni on tärkeä osa hänen persoonallisuuttaan. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 132.) Lapsen laulukyky kehittyy, mikäli hän pääsee kuulemaan laulamista. Kuullessaan elävää laulua, lapsi saa mallin äänenkäytöstä laulamiseen, ja näin hän oppii laulamaan helpommin. Lapselta voidaan olettaa tunnistettavia laulunpätkiä noin 2-3-vuoden iässä. Lapselle tulee sallia kritiikitön ja estoton laulamisen kokeiluvaihe. Lasta tulee rohkaista äänen käytön kokeilussa sekä laulun tavoittelussa ja sillä leikkimiseen. Lapsen laulukyvut ovat sidoksissa elimistön kehitykseen. Esimerkiksi 3-4-vuotiaan lapsen keuhkojen kapasiteetti ei riitä laulamaan pitkiä säkeitä, eikä pieni lapsi pysty äänielimistön keskeneräisen kehityksen vuoksi laulamaan nopeasti vaihtuvia tai toisistaan kaukana olevia säveliä. (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen 2017, 147-148.)

Laulujen valinnassa on tärkeää ottaa huomioon jokaisen eri ikäisen lapsen edellytykset laulamiseen. Lauluja valitessa on myös tärkeää huomioida, ettei kaikkia lastenlauluja ole

tarkoitettu lasten itsensä laulamaksi, vaan pelkästään kuunneltaviksi. Lauluja on aina tärkeää valita tarpeeksi suppea määrä, jotta todellista oppimista pääsee tapahtumaan. Laulujen valinnassa tärkeää on huomioida laulun aihepiiri, pituus, melodia, rytmi ja rakenne. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 156-158.) Loruilu saattaa rohkaista lasta oman äänenkäyttöön paremmin kuin laulaminen, sillä kaikki lapset eivät välttämättä uskalla tai halua laulaa. Loruilua voidaan käyttää pehmeänä siirtymisenä laulamiseksi, koska lorussa ei ole varsinaista melodiaa. Sen sijaan lorussakin säveltaso, tempo ja tunnelma vaihtelevat. Loru voi sisältää draamallisen kaaren, varsinkin kun sitä korostetaan äänen käytöllä sekä leikin liikkeillä. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 161-162.)

Lapsen kielen kehityksen kannalta on tärkeää, että hän kuulee paljon erilaisia ääniä, sillä äänien jäljittely auttaa lasta itse tuottamaan samankaltaisia ääniä. Lapset oppivat laulun ja lorujen avulla myös rytmien perusteita. Rytmillä on suuri vaikutus lapsen kielelliseen kehitykseen ja sen oppimista voidaan tukea riimeillä, runoilla sekä erilaisilla laululeikeillä (Greata 2006, 50-53.) Väitöskirjassaan Alisaari (2016) tutki laulujen ja runojen vaikutusta suomen kielen oppimiseen. Tutkimus osoitti laulamisen olevan hyödyllinen menetelmä kielen opetukseen ja oppimiseen niin opettajien kuin kielen opiskelijoiden keskuudessa, mutta se osoittautui hyvin vähän käytetyksi menetelmäksi. Hintsala (2013) taas on tutkinut pro gradu tutkimuksessaan, voiko interventio jakson aikana parantaa 4-5 vuotiaiden lasten kirjaintuntemusta hyödyntämällä aakkoslaulua. Tutkimuksessa selvisi, että aakkoslaulu vahvisti lasten kirjaintuntemusta, varsinkin pienimmille tutkimukseen osallistuneille lapsille.

Musiikki ja liikunta

Juntusen (2010) mukaan lapsen luontainen tapa reagoida musiikkiin on liike. Liikkeiden ja aistihavaintojen kautta lapsi saa rytmien kokemuksia ympäröivästä maailmasta, jotka voidaan yhdistää musiikin rytmeihin. Tämän myötä lapsi alkaa ymmärtää omien kehon liikkeiden yhteyttä musiikkiin. Näitä taitoja lapsella voidaan vahvistaa aluksi käyttämällä erilaisia liikeharjoituksia ja vapaata liikkumista musiikin aikana. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isakkson 2010, 44.) Musiikilla ja liikunnalla on monia yhtymäkohtia. Molemmissa yhdistyy muun muassa rytmi, melodia sekä harmonia, värisävy sekä muoto. Melodiolla ja harmoniolla voidaan viitata liikunnassa liikkeiden laatuun sekä sopusointuun ja värisävyllä sekä muodolla liikkeen ilmaisutapaan sekä koreografiaan. Näillä tuetaan musiikkiliikunnassa sekä musiikin että liikunnan tavoitteita. Tällaista toimintaa, jossa musiikki ja liikunta yhdistyvät, kutsutaan musiikkiliikunnaksi. Se on toimintaa, jossa henkilö osallistuu omalla kehollaan ja liikkeillään musiikkiin. Musiikki on valittava perusteellisesti, sillä sen tehtävänä on jäsentää tehtäviä liikeitä ja niiden muotoa. (Autio 2007, 244-245.)

Musiikkiliikunta tarjoaa lapselle mahdollisuuden musiikillisten elämyksien kokemiseen musiikin ja liikkeen kautta. Musiikkiliikunnan tavoitteena on opettaa lapselle musiikkia ja lisätä ymmärrystä sen elementeistä, mutta kehittää samalla lapsen muita kehityksen alueita. Musiikkiliikunta kehittää lapsen aisteja, kehonhallintaa, kognitiivisia taitoja, vuorovaikutustaitoja, mielikuvitusta sekä itseilmaisua (Juntunen, Perkiö & Simola-Isakkson 2010, 12-13.) Musiikkiliikunnan kautta lapselle voidaan antaa vapaa toimintaympäristö, jossa temmeltää ajatuksien ja kehon kautta. On muun muassa huomattu, että lapset saattavat liittää vapaaseen musiikkiliikuntaan erilaisia roolihahmoja. Roolihahmojen kautta lapset saavat mahdollisuuden osata taitoja, joita heillä ei vielä ole. Aktiivinen musisoiminen auttaa rakentamaan lapsen itsenäisyyttä ja itsetuntoa. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 132.)

Soittimet

Musisoinnin perustana voidaan pitää arkiääniä ja kotimusisointia. Kun lapsi saa käteensä uuden esineen, hän tahtoo kuunnella, millainen ääni siitä lähtee. Soittamisen lähtökohtia ovat kuuntelu, kokeilu, sekä liikkeillä ääniin reagoiminen. Soittamiseen voidaan johdatella niin kokeilun kuin imitaation kautta. Lapsen kanssa etsitään perussykettä, rytmiä, ja melodioita. Hyviä toimintamuotoja tähän voivat olla esimerkiksi musiikkileikit- ja sadut, äänipartituurit, pienet rytmi- ja soittoharjoitukset, ja ennen kaikkea aktiivinen musiikin kuuntelu. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 213.) Lapsen oma ääni ja keho ovat hänen ensimmäiset aina ulottuvilla olevat soittimet. Kehon ääniä voidaan käyttää muun muassa tapputtamalla, napsuttamalla, tömistelemällä ja silittämällä. Kehosoittaminen on lapselle luonnollinen tapa oppia musiikin rytmi ja se valmistaa lasta erilaisiin soittotehtäviin. Kehosoittamista tulee muiden soittimien lailla harjoitella toistojen kautta. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 218; Juntunen, Perkiö & Simola-Isakkson 2010, 44.)

Soittamisella voidaan nähdä monia tavoitteita, mutta sen päätavoite on aina tuoda musiiksoijalle iloa. Soittamisen musiikillisten tavoitteiden lisäksi, sillä voidaan nähdä myös sosiaalisia, motorisia, sekä tiedollisia tavoitteita. Soittamisen sosiaalisia tavoitteita ovat musiikillisen yhteisön luominen ja siihen kasvaminen, yhteissoittoon harjaantuminen, oman soittovuoron odottaminen, toisten kuunteleminen sekä soittamisen ilon kokeminen yksin ja ryhmässä. Soittamisen motorisia tavoitteita ovat koordinaatiokyvyn, sekä hieno- ja karkea-motoriikan kehittyminen. Soittamisen tiedollisia tavoitteita ovat erilaisten soittimien tuntemus ja niiden oikea oppinen käyttö, sekä hyödyntäminen omassa musiikillisessa ilmaisussa. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 224-225.)

Yleisimpiä alle kouluikäisten kanssa käytettäviä soittimia päiväkodeissa ja musiikkileikkikouluissa ovat erilaiset rytmisoittimet. Yleisimpiä ovat erilaiset puiset rytmisoittimet, kuten

rytmikapulat ja guiro, metalliset rytmisoittimet, kuten triangeli ja kulkuset sekä kalvolliset rytmisoittimet, kuten erilaiset rummut. Soitinväri soittimilla, kuten kelloilla tai sadetikulla, voidaan käyttää mielikuvien ja monipuolisten sovitusten luomiseen. Yleisimpiä melodiasoittimia ovat viisikielinen kantele, nokkahuilu sekä laattasoittimet. Varsinkin laattasoittimet ovat ominaisuuksiensa ansiosta helposti lähestyttäviä melodiasoittimia ja ne soveltuvat myös säestys- ja rytmitehtävien harjoitteluun. Laattasoittimia soitetaan malleteilla, eli eräänlaisilla kapuloilla. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 227-239.)

Soittimia voidaan tehdä myös itse. Kannellisiin purkkeihin ja muihin sopiviin säiliöihin voidaan laittaa erilaisia askartelumateriaaleja sisälle kuten riisiä, papuja, kiviä, hiekkaa tai muita ääntä synnyttäviä materiaaleja. Itse tehtyjen soittimien avulla lapset pääsevät tutkimaan niistä lähteviä erilaisia ääniä yhdessä ja miettimään millaisia soittimista lähtevät äänet ovat. Kun lapset ovat tarpeeksi vanhoja, voivat he myös osallistua soittimien rakentamiseen ja vaikuttamaan, millainen soittimesta syntyy. (Greata 2006, 61.)

4.3 Musiikkikasvatus eri ikäisten lasten kanssa

Lapsen kehitysvaiheiden tuntemus luo pohjan musiikkitoiminnan suunnittelulle sekä käytännön työlle. Koska lapsen tiedolliset ja taidolliset kyvyt muodostuvat hyvin yksilöllisesti, voidaan musiikillisestakin kehityksestä antaa vain yleisiä näkemyksiä. Lapsen musiikillinen kehitys ei välttämättä etene kronologisessa järjestyksessä, eikä ikäkausittaisien säännönmukaisuuksien mukaan. Merkityksellistä lapsen musiikilliselle kehitykselle on se, kuinka paljon musiikkia on lapsen toiminta- ja oppimisympäristössä. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 63-64.)

Pienet lapset oppivat musiikkia parhaiten käytännön kautta, joka tapahtuu kokeilemalla, kuulemalla ja leikkimällä musiikin kanssa (Tretjakov 2016, 28.). Jokainen ihminen, ikätasosta riippumatta kehittyä musiikillisesti omien mahdollisuuksiensa sekä edellytyksiensä mukaisesti. Jokainen ryhmä on myös omanlaisensa ja omaksuu asioita omalla tavalla ja tahdissa. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 134.)

Vastasyntynyt lapsi tunnistaa soitinvärit: äidin äänen, puheen sekä laulun. Vastasyntynyt osaa eritellä äänenkorkeuksia, pituuksia, tulosuuntia, sekä äänenkorkeudeltaan nousevia ja laskevia äänipareja. Vastasyntyneelle laulaminen ja soittaminen antavat turvaa sekä muistipareja. Saman musiikin tai laulun toistaminen on tärkeää lapselle. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 132.)

0 -1 -vuotias lapsi on herkkä äänenvoimakkuudelle ja soitinvärille. Lapsi säikähtää kovia ääniä ja tunnistaa vanhempien sekä tutun hoitajan äänen soitinvärin perusteella. Lapsi

vastaa ääneen, sekä kokee ja ilmaisee tunteitaan äänensävyissä. Lapsi rauhoittuu lempeisiin ääniin ja keinuttaviin rytmeihin, esimerkiksi kehtolauluihin. Lapsi alkaa yhdistää ääniä asioihin, kuten ruokailuun ja lepoon, ja alkaa reagoida näihin ääniin hiljenemällä liikkeillä ja jokelluksilla. Lapsi oppii imitoimaan kuulemiaan ääniä ja tuottamaan ääntä erilaisia tavaroita käsittelemällä. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 132; Greata 2006, 72.) Davidsonin, Mckernonin ja Gardenin (1981) tutkimuksissa havaittiin, että jo 19 kuukauden iässä lapsen laulussa voidaan huomata rytmin ja melodian jäsentelyä (Louhivuori & Saarikallio 2010, 184.).

1-2 -vuotiaan lapsen musiikillinen ilmaisu monipuolistuu ja lapsi alkaa imitoida laulamista melodisesti sekä rytmillisesti. Lapsi haluaa kuuntelun lisäksi muunnella ääniä muun muassa suullaan. Lapsi pystyy käyttämään molempia käsiään äänten tekemiseen ja ilmaisee liikkeillään musiikin sykkettä. Laulaminen ja loruilu edistävät lapsen kielen kehitystä. Hyviä lapsen kanssa tehtäviä musiikkituokioita ovat pienet laulut, äänileikit sekä lorut erilaissa päivittäisissä tilanteissa, kehorytmittely, musiikin mukana liikkeelle lähtö ja pysähtyminen, sekä perussykkeen kokeminen. 2-3- vuotias lapsi alkaa laulaa enemmän ja pidempiä aikoja. Lapsi on kiinnostunut tutkimaan ja tuottamaan kotoa löytyvistä tavaroista ääniä. Lapsi osaa taputtaa molemmilla käsillään tutun laulun perussykkeen sekä toistaa rytmin joka liittyy sanoihin. Musiikkitoiminnassa korostuu lapsen oman puheen ja laulun tukeminen, äänten tutkiminen omasta kehosta sekä musiikin mukana liikkuminen. Toistaminen on tärkeää, jotta lapsi saa onnistumisen kokemuksia. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 132.)

Näiden vuosien aikana ovat lapsella on spontaanin laulun vaihe, joka kuvastaa lapsen ensimmäisiä askelia ymmärtää musiikkia. Lapsen spontaanin laulun vaiheessa lapsi alkaa toistaa kuulemiaan laulun ja melodian osia, jotka pitenevät iän myötä. Kun lapsella on riittävät kognitiiviset taidot, siirtyy lapsi jäljittelyvaiheeseen. Jäljittelyvaiheen aikana lapsi alkaa toistaa kuulemiaan lastenlauluja ja täten lapsen omat spontaanit laulut vähenevät. Tästä vaiheesta tekee erityisen se, että lapsi ei enää halua laulaa pelkästään itselleen vaan myös muille. (Ahonen 2004, 85-88.) 2-3 –vuotias lapsi pystyy toistamaan helpon laulun melodian, sekä yksittäisten fraasien rytmin, mutta laulun säveltasot eivät ole vakaita (Davidson, Mckernon ja Gardner 1981, Louhivuoren & Saarikallion 2010, 185 mukaan).

3-4 -vuotiailla lapsilla kehittyy äänen kontrollia ja arviointi. Lapsi pystyy soittamaan yksinkertaisia rytmisoittimia sekä toistamaan niillä kaikurytmejä. Lapsi alkaa tulla tietoisiksi sykkeestä, temposta, melodiasta ja sävelkorkeudesta. Ympäristön vaikutus alkaa korostua lapsen laulussa yhä enemmän. Lapsi jolle lauletaan paljon, osaa ja haluaa itse laulaa

sekä alkaa keksiä omia laulujaan tai yhdistelemään tuttuja lauluja uusiksi versioiksi. Lapsen käyttämä sävelalue on noin yhden oktaavin alueella. Lapsi tanssii mielellään itse sekä ryhmässä jos tanssi kuuluu, esimerkiksi laululeikkiin. Useimmat tämän ikäiset lapset erottavat hitaan ja nopean musiikin tempon ja reagoivat siihen liikkumalla. Lapsen kanssa musiikillisen toiminnan vahvistaminen tapahtuu ikätasolle sopivilla harjoitteilla liikkuen, laulaen ja soittaen. Lasta on tärkeää tukea spontaaniin laulamiseen sekä musiikillisesti luovaan toimintaan. (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen 2017, 132.) Kolmivuotiaan laulu eroaa jo selvästi pelkästä spontaaneista lauluimprovisaatioista. Laulut sisältävät yhä enemmän vaihtelua, sekä laululle liittyviä odotuksia. (Louhivuori & Saarikallio 2010, 186.)

4-5 -vuotias lapsi tuntee äänen ominaisuuksiin liittyviä vastakohtapareja, kuten korkea ja matala sekä nopea ja hidas. Lapsi pystyy tekemään havaintoja äänen perusteella, esimerkiksi tunnistamaan soittimia äänen perusteella. Lapsi kykenee jo toistamaan ja muistamaan kokonaisia lauluja ulkoa, vaikka pieniä epätarkkuuksia esiintyykin usein. Lapsi nauttii ryhmässä laulamisesta. Lapsi pystyy taputtamaan sanarytmiä. Liikkeet alkavat olla dynaamisempia ja reagoida tempoon. Musiikkitoiminnassa voidaan alkaa yhdistää musiikin peruskäsitteitä toiminnallisiin kuvitteluleikkeihin. Lasten omien oivalluksien huomaaminen ja niihin tukeminen ovat tärkeitä. (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen 2017, 132.) Tämän ikäiset lapset istuvat paikoillaan mieluummin kuunnellessaan musiikkia kuin liikkuvat spontaanisti musiikin tahtiin. Vaikka liikkeet vähenevät aiempiin ikävuosiin verrattuna, niiden monipuolisuus kasvaa. (Moog 1979, Louhivuoren & Saarikallion 2010, 187 mukaan.)

5-6 –vuotias lapsi ymmärtää sävelkorkeuden, rytmin ja melodian olemassaolon. Lapsi saattaa osata jo demonstroida joitakin musiikillisiä käsitteitä. Lapsi alkaa laulaa oppimiaan lauluja yhä tarkemmin ja lapsi tajuaa harmonian ja sointujen olemassaolon. Lapsi pystyy käyttämään käsiä ja jalkoja itsenäisesti, esimerkiksi taputtamalla sanarytmiä ja kävelemällä perussykettä samanaikaisesti. Tämän ikäinen lapsi alkaa tavallisesti osoittaa kiinnostusta soittimen soiton opiskeluun. Musiikkitoiminnassa korostuu lapsen yksilö-, sekä ryhmälaulun tukeminen. Lasta tulisi rohkaista spontaaniin laulamiseen sekä omien esityksien tuottamiseen. Sanarytmin ja perussykkeen erottamista harjoitellaan soittamisessa ja musiikkiliikunnassa. Lapsen kanssa voidaan aloittaa rytmi- ja melodia soittimiin tutustuminen ja niillä soittaminen. (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen 2017, 132.) Viisivuotiaan lapsen yritykset toistavat tuttuja lauluja ovat selkeitä ja ne erottuvat spontaanista laulusta. Laulun tyypilliset piirteet tarkentuvat ja lapsen lauluvarasto kasvaa. (Davidsonin, McKernonin ja Gardnerin 1988, Louhivuoren & Saarikallion 2010, 188 mukaan.)

5 KEHITTÄMISTOIMINNAN TIEDONKERUUMENETELMÄT

5.1 Kehittämistoiminta

Opinnäytetyömme on kehittämistoimintaa, jolla tässä kontekstissa tarkoitetaan toiminnallista opinnäytetyötä (Salonen 2017, 7). Kehittämistoiminnassa voidaan käyttää tutkimuksellisia menetelmiä, mikäli se palvelee toiminnan tavoitteita. Esimerkiksi kyselyitä ja voidaan käyttää tarpeen selvitykseen ja toiminnan arviointiin. (Salonen 2017, 55-56.) Opinnäytetyössämme käytetään laadullisia tutkimusmenetelmiä kehittämisen tukena. Näihin menetelmiin kuuluvat kyselyt, sekä havainnointi. Kehittämistoiminnasta syntyy tuotos, jonka tarkoituksena on osoittaa toiminnasta saatu hyöty. Tällainen tuotos voi olla esimerkiksi opas, toimintapäivä, tai tuote. (Salonen 2017, 63.)

Opinnäytetyömme lopullisena tuotoksena on opas. Tämä opas rakennetaan hyödyntäen saatavilla olevaa teoretietoa sekä aineistolla, joka kerätään laadullisia tutkimusmenetelmiä hyödyntäen. Tietoa kerätään kahdella eri menetelmällä, kyselylomakkeella sekä havainnoimalla. Kyselylomakkeen tavoitteena on selvittää työntekijöiden musiikkikasvatuksellista taustaa. Havainnoinnin tavoitteena on kerätä tietoa musiikkituokioista ja selvittää, miten eri musiikkikasvatuksen menetelmät toimivat lapsiryhmän kanssa ja kuinka helppoa henkilökunnan olisi niitä toteuttaa. Kyselylomakkeiden ja havainnoinnin lisäksi kysyimme sähköpostitse loppupalautteen musiikkituokioiden herättämistä ajatuksista.

5.2 Aineiston tiedonkeruumenetelmä

Kyselylomake kehittämismenetelmänä

Vallin (2010) mukaan kyselylomakkeiden käyttö tutkimuksessa tulee harkita tarkoin ja sen muoto vaihtelee tutkimuksen luonteen mukaan. Kyselylomaketutkimusta voidaan toteuttaa monella eri tavalla: posti-, kirje-, puhelin, sähköposti- ja internet kyselynä sekä haastattelun tapaan. Kysely voidaan täten toteuttaa tutkijan ollessa paikan päällä tai ilman, yksittäiselle tai usealle henkilölle. Posti ja sähköposti kyselyiden vahvuutena on se, ettei tutkijan tarvitse olla itse fyysisesti paikalla ja kysely voidaan toteuttaa monelle vastaajalle. Vastajat pystyvät lisäksi vastaamaan heille sopivalla ajalla. Lisäksi sähköpostikyselyssä aineisto on suoraan sähköisessä muodossa, eikä sitä tarvitse erikseen syöttää koneelle. Näiden kyselyiden heikkous piilee kuitenkin siinä, ettei tutkija voi varmistaa, että vastaaja vastaa kaikkiin kysymyksiin tai vastaukset voivat olla puutteellisia. Avointen kysymysten käyttö kyselylomakkeessa mahdollistaa mahdollisimman laajojen mielipiteiden keräämisen, joita

voidaan tutkia laadullisen tutkimuksen menetelmin. Avointen kysymysten heikkona puolella on kuitenkin se, ettei vastaaja välttämättä vastaa kysymykseen halutulla tavalla ja kyselyn hyöty tutkimuksen kannalta jää pieneksi. (Aaltola & Valli 2010, 103-113; 126.)

Kyselylomaketta hyödynnettiin alkukartoituksen tekemiseen. Tällä tavoin saimme tietoa siitä, millaisesta oppaasta olisi työntekijöille hyötyä. Kysely lähetettiin sähköpostitse toimeksiantajalle ja tulostettiin toimeksiantajan työntekijöille. Vastaukset saimme skannattuna sähköpostitse. Päädyimme tällaisiin kyselyihin, jotta siihen olisi helppo vastata työpäivän aikana. Alkukartoituskyselyn kysymykset löytyvät liitteistä (liite 1).

Havainnointi kehittämismenetelmänä

Vilkan (2015) mukaan havainnointia voidaan toteuttaa eri tavoin. Havainnointi voidaan suorittaa toimintaan osallistumalla tai sivusta tarkkailen. Se miten havainnoidaan, riippuu siitä mitä ollaan havainnoimassa, esimerkiksi ollaanko havainnoimassa ihmisiä, toimintaa vai ihmisten tuotoksia. Havainnointi ei anna yleensä vastauksia kysymyksiin miksi jokin asia tapahtuu, mutta havaintojen tueksi voidaan hankkia tietoa muista lähteistä, esimerkiksi haastatteluista tai teoriasta. Havainnointi on hyvä menetelmä silloin, kun tietoa havainnoitavasta ryhmästä on vähän tai tieto ilmenee muulla tavalla kuin sanallisesti. (Vilka 2015, 142-144.)

Opinnäytetyössämme havainnointi tapahtui havainnoimalla lasten suhdetta ohjattavaan toimintaa, esimerkiksi oliko toiminta tarpeeksi innostavaa lapsille ja sopiko toiminta lasten ikätasolle. Havainnoinnin lähtökohta oli saada tietoa suunnitellusta toiminnasta, ei yksittäisistä lapsista. Kerätyn tiedon avulla saimme tietoa siitä, millaisia asioita on hyvä ottaa huomioon opasta rakentaessa. Tämän vuoksi keräsimme niin työntekijöiden, että ohjaajan havaintoja. Jokaiseen musiikkituokioon osallistui molemmat opinnäytetyön tekijät sekä yksi työntekijä. Toinen opinnäytetyön tekijä ohjasi musiikkituokion ja toinen toimi havainnoitsijana. Työntekijän rooli oli havainnoida toimintaa. Lähtökohtana tälle valinnalle oli se, että saamme eri työntekijöiltä näkökulmia oppaan rakentamista varten.

Musiikkituokion havainnointi koostui seuraavista kysymyksistä: Millainen ilmapiiri toiminnassa oli (Vaikuttivatko lapset innostuneilta, keskittyneiltä, levottomilta jne.?) ja Miten toiminta soveltuu ryhmän eri ikäisille lapsille? Jaoimme myös ohjaajalle ja työntekijälle yhden oman kysymyksen. Jotta saisimme tietoa siitä, miten työntekijä kokee toiminnan lähestytävyyden, lisäsimme työntekijän lomakkeeseen kysymyksen: Kuinka helppoa sinun olisi toteuttaa samanlainen toimintatuokio? Teorian pohjalta halusimme havainnoida myös sitä, millaisia eri osallistumisen muotoa toiminnassa näkyi. Lisäsimme ohjaajan lomakkeeseen kysymyksen: Millaisia eri osallistumisen muotoja havainnoit toiminnan aikana? Käytetyt havainnointi lomakkeet löytyvät liitteistä (liite 3 & 4).

5.3 Aineiston analysointimenetelmä

Havainnointia- sekä kyselyaineiston analysoimme käyttämällä sisältöanalyysia. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan sisältöanalyysi on laadullisen tutkimuksen menetelmä, jolla voidaan analysoida laadullista aineistoa. Sisällönanalyysi voidaan jakaa aineistolähtöiseen-, teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen analyysiin. Aineistolähtöisessä analyysissä kerätty aineisto muodostaa itsessään uuden teoreettisen pohjan tutkimukselle, kun taas teorialähtöisessä analyysissä käytetään jo olemassa olevaa teoriaa ja sen testaamista uudessa merkityksessä. Teoriaohjaavassa analyysissä teoriaa käytetään tukemaan kerättyä aineistoa, mutta ei toimi sen lähtökohtana, kuten teorialähtöisessä analyysissä. (Tuomi & Sarajärvi 2018,117-133.)

Aineistolähtöinen sisältöanalyysi alkaa karsimalla epäolennainen tieto aineistosta. Tämän jälkeen aineiston pelkistetty tieto voidaan ryhmitellä aineistosta löytyvien yhtäläisyyksien tai eroavaisuuksien avulla. Näiden pohjalta luodaan käsitteitä, jonka pohjalta aineistoa voidaan verrata teoriaan. Tämän pohjalta voidaan lisätä ymmärrystä tutkitusta aineistosta ja tehdä näin johtopäätös. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122-127.) Käytämme analyysimenetelmänä aineistolähtöistä sisältöanalyysia. Kerätty aineisto kootaan raporttiin, jonka jälkeen ne luokitellaan yhtäläisyyksien mukaan. Lopuksi voimme tehdä johtopäätöksen siitä, millaista tietoa opinnäytetyön tuotoksena rakentuvaan oppaaseen tulee sisällyttää. Tätä analyysimenetelmää hyödynnetään kysely- ja havainnointilomakkeiden analyysiin.

5.4 Aineiston luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyömme on kehittämistoimintaa, mutta se noudattaa hyvän tieteellisen käytäntöä ja antaa hyvän pohjan työssä käytettyjen menetelmien arviointiin. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) mukaan hyvä tieteellinen käytäntö koostuu tutkimuksen rehellisestä, tarkasta ja huolellisesta toteuttamisesta. Toiminnassa käytetään eettisesti kestäviä tutkimusmenetelmiä ja muiden tutkimuksiin viitataan asianmukaisesti. Toiminnalle on hankittu asianmukainen tutkimuslupa ja tutkimus toteutetaan noudattaen tieteellisen raportin vaatimuksia. (Tieteellinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Opinnäytetyönprosessiin tiedonkeruumenetelmät ovat laadullisessa tutkimuksessa käytettyjä ja niiden luotettavuutta on syytä arvioida opinnäytetyössä. Tuomi & Sarajärven (2018) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei ole yksiselitteistä tapaa testata tutkimuksen luotettavuutta, mutta he antavat muutamia kriteerejä jotka tutkimuksessa tulisi näkyä. Tutkimuksessa tulee selkeästi tulla esille mitä tutkitaan ja mikä sen tarkoitus on. Tärkeää on tuoda esille, miten, miksi ja mistä aineisto on kerätty, ja miten aineisto on analysoitu. Lopuksi analysoinnin jälkeen tulokset ja johtopäätökset tulee esittää raportissa. Näiden lisäksi on

tärkeä kuvata työn kestoa, eettisyyttä sekä tutkijan asenteita aihetta kohtaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 163-164.) Näiden kriteerien pohjalta meidän opinnäytetyömme on luotettava, kun siinä on perusteltu, miksi eri opinnäytetyön vaiheet on toteutettu, sekä vaiheiden toteutumista on arvioitu. Opinnäytetyön prosessia, eettisyyttä, luotettavuutta ja kehittämisajatuksia kuvataan opinnäytetyön pohdinnassa.

6 KERÄTTY AINEISTO JA ANALYSOINNIN TULOKSET

6.1 Henkilökunnan kyselyn tulokset ja analyysi

Koulutustausta

Emme entuudestaan tienneet kaikkien henkilökunnan työntekijöiden koulutustaustaa. Päätimme kyselyssämme selvittää henkilökunnan koulutustaustat ja tämän tiedon perusteella tutkia, minkälaisia valmiuksia koulutus on antanut musiikkituokioiden ohjaamiseen. Kyselystä saimme selville, että toimeksiantajamme kerhotoiminnassa työskentelee henkilökuntaa sosionomi (AMK), päiväkotiapulaisen, lastenohjaajan, nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajan, sekä lähihoitajan koulutuksilla. Yhdellä henkilökunnan työntekijällä ei ollut alan koulutusta.

Koulutuksen antamat valmiudet

Sosionomiksi koki, ettei hänen koulutuksensa juurikaan antanut valmiuksia musiikkituokioiden pitämiseksi. Hän kertoi olevansa myös kansantanssin ohjaaja, jonka kautta lauleikit ovat tulleet hänelle tutuksi. Päiväkotiapulainen kertoi, että lyhyet musiikkiin liittyvät koulutukset ovat antaneet hänelle jonkin verran valmiuksia musiikkituokioiden ohjaamiseksi. Lastenohjaaja vastasi hänen koulutuksensa antaneen valmiuksia yhden kurssin verran. Yhden kurssin antamaa valmiutta hän ei kokenut kovin kattavaksi. Nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja koki hänen koulutuksensa antaneen yleistä ohjaukokemusta sekä joitakin musiikkileikkejä. Lähihoitajaksi kouluttautunut työntekijä koki suurimman kokemuksen tulleen alan töitä tehdessä sekä olemalla paikalla työkavereiden pitämässä musiikkituokioissa. Ilman alan koulutusta työskentelevä henkilökunnan työntekijä ei vastannut tähän kysymykseen.

Musiikkituokioiden ohjaukokemus

Sosionomi vastasi käyttävänsä musiikkituokioiden ohjauksessa apunaan soittimia, CD-levyjä sekä ohjaavansa musiikkiliikuntaa ja –satuja, sillä hänen oma äänensä ei juurikaan kestä laulamista. Päiväkotiapulaiseksi kertoi ohjanneensa musiikkituokioita, muttei eriteltyt millaisia tuokioita hän on ohjannut. Lastenohjaaja vastasi ohjanneensa lähinnä musiikkiliikuntaa sekä laulua ilman säestystä. Ilman alan koulutusta työskentelevä työntekijä kertoi, ettei ole vielä ohjannut työsuhteensa aikana musiikkituokioita. Nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja kertoi välillä ottaneensa piirissä laulettavaksi lasten toivelauluja. Lähihoitaja vastasi ohjanneensa erilaisia lauleleikkejä, joihin ottanut lisäksi soittimia. Hän kertoi myös ohjanneensa musiikkiliikuntaa, soitinsatua sekä levyraatia.

Haasteet

Sosionomi koki haasteeksi sen, että on käytössä samat laulut ja uusia lauluja olisi kiva saada. Myös päiväkotiapulainen vastasi, että itse kertoo samoja asioita ja uudet sekä monipuoliset hetket olisivat tervetulleita. Lastenohjaaja koki, että musiikkituokioihin on vaikea keksiä monipuolisuutta, jos ei ole itse ”musiikillisesti lahjakas” eikä esimerkiksi itse soita mitään soitinta. Ilman alan koulutusta työskentelevä työntekijä koki musiikkituokiot haastaviksi, sillä ei kokenut itseään kovin musikaaliseksi ja laulaminen oli haasteellista. Lähihoitaja ei kokenut musiikkituokioita haastaviksi. Nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja koki osittain musiikkituokiot haastavaksi, sillä aina ei muista kaikkia sanoja.

Työpaikan tarjoama tuki musiikkituokioiden ohjaamiseen

Kysyimme henkilökunnalta monivalintakysymyksellä, millaista tukea työpaikka antaa musiikkituokioiden pitämiseen. Jokainen vastaajista koki, että saivat tukea muulta henkilökunnalta sekä työpaikalta löytyvästä musiikkimateriaalista. Sosionomiksi, lähihoitajaksi, sekä päiväkotiapulaiseksi kouluttautuneet olivat saaneet työpaikkansa kautta koulutusta musiikkituokioiden pitämiseen. Kukaan vastaajista ei kokenut, ettei saisi tukea musiikkituokioiden pitämiseen.

Yhteenveto

Vastaajien mielestä heidän koulutuksen tarjosi hyvin vähän valmiuksia toteuttaa musiikkikasvatusta ja musiikkituokioiden pitäminen koettiin haasteelliseksi. Työntekijöillä oli kuitenkin valmiiksi kokemusta erilaisista musiikkikasvatuksen menetelmistä, joita he aineiston perusteella pystyivät jakamaan työntekijöiden kesken. Oppaassa voidaan tämän vuoksi antaa ajatuksia siihen, miten jo valmiiksi käytettyjä menetelmiä voidaan soveltaa. Kyselylomakkeiden vastausten perusteella osa henkilökunnasta koki, etteivät ole musikaalisia tai musiikillisesti lahjakkaita. Tämän vuoksi työntekijät voisivat hyötyä oppaasta joka kannustaisi kokeilemaan erilaisia musiikkikasvatuksen menetelmiä ja lisäisi itsevarmuutta musiikin käyttöön arjessa.

6.2 Musiikkituokioiden kuvaus

Musiikkituokioiden tavoitteena oli kokeilla käytännössä erilaisia musiikkikasvatuksen menetelmiä opasta varten. Näiden musiikkituokioiden aikana teimme havainnointia menetelmien käytännöllisyydestä ja avasimme opinnäytetyöhön jokaisen musiikkituokion toteutumisen. Tämän tiedon avulla pystyimme kiinnittämään huomiota eri menetelmien vahvuuksiin ja haasteisiin. Näin pystyimme muokata toiminnan ohjeistusta opasta varten, jotta se olisi

mahdollisimman helposti lähestyttävä ja näin käytännöllinen arjessa. Jokaiselle musiikki-tuokiolle osallistui eri työntekijä tekemään havainnointia. Ohjauskertojen teoria on käsitelty kohdassa 4.4 Musiikkikasvatukselliset menetelmät (ks. 11-14).

Ensimmäinen musiikkituokio: Musiikki ja sadut

Ensimmäiseen musiikkituokioon valitsimme teemaksi musiikkitarinan. Musiikkituokion tavoitteena oli hyödyntää valmista musiikkisatukirjaa musiikkituokion toteuttamiseen. Valitsimme teeman sillä perusteella, että koimme sen olevan lapsille helposti lähestyttävä ensimmäiseksi musiikkituokioksi. Menimme toimeksiantajamme tiloihin hyvissä ajoin valmistelemaan tuokiota ja tilaa, jossa aioimme pitää tuokion. Paikalla oli kuusi lasta kymmenen lapsen ryhmästämmme. Tuokiossa oli paikalla molemmat opiskelijat sekä yksi henkilökunnan työntekijä. Lapset menivät tyynyille istumaan lattialle puolikaareen, jotta kaikki näkisivät ja kuulisivat hyvin ohjaajan. Aluksi esittelimme itsemme lapsille ja kerroimme miksi olimme tulleet kerholle, ja mitä tänään tekisimme lasten kanssa. Tämän jälkeen toinen opiskelijoista piti lapsille tutun alkulaulun. Halusimme ottaa alkuun lapsille tutun laulun, jotta toimintaan olisi helppoa lähteä heti aluksi mukaan.

Alkulaulun jälkeen toinen opiskelijoista siirtyi ohjaamaan toimintaa. Luimme alkuun pienen tarinan kirjasta Sadunmaan takatalvi (2014), ja kuuntelimme kirjan CD:lta siihen liittyvän laulun Prinsessa Aurorasta. Tarinassa kerrottiin Sadunmaan eri vuodenaajoista ja laulu kertoi Sadunmaassa asuvasta Prinsessa Aurorasta, joka rakastaa kevättä. Ennen laulun alkua pyysimme lapsia kuuntelemaan tarkasti minkä nimisestä prinsessasta ja mistä vuodenaajasta laulussa lauletaan. Laulun aikana lapset saivat tömistellä jaloillaan lattiaan laulun tahtiin. Laulun jälkeen lapset osasivat vastata annettuihin kysymyksiin. Tämän jälkeen lasten kanssa keskusteltiin siitä, mikä vuodenaika seuraavaksi ulkona oli tuloillaan. Lapset vastasivat kevät, jonka jälkeen lapsilta tiedusteltiin mitä ääniä keväisin voisi kuulla. Lapsen vastauksia olivat muun muassa linnun laulu sekä ampieiset. Matkimme kumpaakin ääntä suulla kuten myös kevät tuulen puhallusta. Matkimme myös askelien ääntä sulaa maata vasten koputtamalla rytmissä käsillä lattiaa. Kokeilimme myös tehdä kevään ääniä soittamalla erilaisia soittimia. Soitimme rumpuja sormenpäillä matkiaksemme sateen ääntä. Soitimme lopuksi triangelia ja kuvittelemme sen kuvastavan auringon säteiden ääntä. Lopuksi kiitimme lapsia osallistumisesta musiikkituokioon ja kerroimme että tulimme taas seuraavalla viikoilla uudestaan pitämään uuden musiikkituokion. Kysyimme lapsilta, oliko heillä ollut kivaa, johon he vastasivat myöntävästi. Musiikkituokion kesto oli noin 30 minuuttia.

Toinen musiikkituokio: Musiikki ja kuvat

Toisen musiikkituokiomme teemana oli ääni ja kuvat. Kerran tavoitteena oli hyödyntää kuvia laulujen tukena. Valitsimme ohjauksella kaksi lastenlaulua, ”Piippolan vaari” ja ”Kolme varista”. Näihin lauluihin tulostimme ja laminoimme kortit, jossa oli kuvat vaarista, vaarin talosta sekä eri Piippolan vaarin eläimistä. Näitä eläimiä olivat kissa, koira, hevonen, lehmä, possu, kana ja lammas, joiden lisäksi teimme viisi varista. Toiminnassa käytimme lorupussia korttien säilyttämiseen. Tällä kertaa musiikkituokioon osallistui kahdeksan lasta. Lapset istuivat puoliympyrään ohjaajan kanssa. Aloitimme musiikkituokion laulamalla lämmittelyksi lapsille tutun alkulaulun. Kun alkulaulu oli käyty läpi, jatkoimme musiikkituokiota käymällä läpi eri eläinten ääniä. Eläimet olivat laitettu lorupussiin sisälle, josta lapset pääsivät nostamaan vuoron perään yhden eläimen. Tämän jälkeen mietittiin lasten kanssa yhteisesti millaista ääntä tämä eläin pitää. Kun kaikki eläimet oli käyty läpi, valittiin yksi eläin, jonka mukaan laulettiin laulua ”Piippolan vaari”. Emme käyneet kaikkia eläimiä läpi, ettei toiminta kävisi liian yksitoikkoiseksi tai musiikkituokion pituus venyisi.

Tämän jälkeen ohjaava opiskelija otti viisi variskorttia esiin ja kyseli lapsilta eläimestä ja siihen liittyvästä laulusta. Osa lapsista tunnisti laulun ”Kolme varista”. Lapsille selitettiin, että tällä kertaa lauletaan viidestä variksesta. Aina kun yksi varis lensi pois, pääsi yksi ryhmän lapsista laittamaan variksen piiloon lorupussiin. Lopuksi laulettiin laulu vielä kerran kaikkien varisten kanssa. Musiikkituokio päätettiin kysymällä, tykkäsivätkö lapset tästä kerrasta ja osa lapsista vastasi myönteisesti. Musiikkituokio kesti noin 25 minuuttia.

Kolmas musiikkituokio: Laulut ja lorut

Kolmannen musiikkituokiomme teemana olivat laulu ja lorut. Tavoitteenamme oli opettaa uusi loru hyödyntäen leikkiä, lorun toistamista ja vanhan kertaamista. Valitsimme ohjaukselle lapsille uuden lintuloron ja lauluksi valitsimme tutumman, ”Jänis istui maassa”. Lintuloruun tulostimme ohjeet paperille ohjauksen tueksi. Tällä kerralla paikalla olivat kaikki 10 lasta. Lapset istuutuivat aluksi tyynyille puoliympyrään ohjaajan kanssa. Lauloimme alkuun taas lapsille tutun alkulaulun.

Alkulaulun jälkeen aloitimme opettelemaan uutta lintulorua. Loru opeteltiin niin, että aikuinen sanoi ensin lorusta yhden lauseen, jonka lapset sen jälkeen toistivat. Jokaiseen lauseeseen liittyi myös oma liike, jota tehtiin samaan aikaan lorun lausumisen kanssa. Loru käytiin alusta loppuun tällaisella kaikumenetelmällä. Toistimme loruleikin kolme kertaa peräkkäin. Ensimmäisellä lorukerralla lapset seurasivat loruleikin etenemistä ja toistelivat aikuisen mukana lorun toimintoja. Seuraavalla kerralla lapset liittyivät lorujen lausumiseen jo rohkeammin mukaan. Kolmannella kerralla lapset toistivat sekä sanoja, että leikin toimintoja rohkeasti. Tämän jälkeen lauloimme suurimmalle osalle lapsista

tutumman ”Jänis istui maassa” -laulun. Leikimme lasten kanssa laulun sanoja samalla kun lauloimme laulua. Aluksi istuimme maassa torkkumassa ja lopuksi hypimme, niin kuin laulun jänis tekee. Lauloimme laulun alusta loppuun kahteen kertaan, jotta laulu tulisi tutuksi kaikille lapsille. Tämän jälkeen toistimme vielä kerran lintuloron. Ennen lorun leikkimistä lapsilta kysyttiin, muistivatko he lorun alkua ja mitä kaikkia eläimiä lorussa esiintyi. Osa lapsista muisti hyvin alun sekä eläimet. Päätimme tuokion kiittämällä lapsia, jonka jälkeen lapset veivät tyynyt takaisin paikoilleen ja menivät jatkamaan leikkejään. Musiikkituokio kesti 15 minuuttia.

Neljäs musiikkituokio: Musiikkiliikunta

Neljännän musiikkituokion teemana oli musiikkiliikunta. Musiikkituokion tavoitteena oli käyttää musiikkiliikuntaa rytmien sekä musiikin dynamiikan harjoitteluun. Musiikkituokioon kuului myös kehon hahmottaminen. Musiikkituokioon osallistui kaikki 10 lasta. Musiikkituokio aloitettiin aikaisempaan tapaan alkulaululla. Tämän jälkeen teimme lasten kanssa alkulämmittelyyn. Alkulämmittelyyn kuului erilaisten liikkeiden tekeminen ohjaajan johdolla. Liikkeiden visualisointiin käytettiin eri eläimiä. Ensimmäisenä liikkeenä otettiin marssi. Ohjaaja ohjeisti lapset olemaan elefantteja jotka marssivat pitkin savannia. Seuraavana liikkeenä oli maahan kyyristyminen. Ohjaaja ohjeisti lapsia olemaan pieniä hiiriä, jotka menevät piiloon elefantteja. Kolmantena liikkeenä oli käsien nostaminen kattoon. Ohjaaja ohjeisti lapsia olemaan pitkäkaulaisia kirahveja, jotka kurottavat kaulaan kattoon. Tämän jälkeen otettiin karhukävelyä. Ohjaaja ohjeista lapsia olemaan karhuja ja kävelemään käsien ja jalkojen varassa eteenpäin. Liikkeestä teki haastavan se, että tila oli suhteellisen pieni, mutta ryhmän lapset mahtuivat silti kokeilemaan liikettä. Viimeiseksi liikkeeksi otettiin hypiminen. Ohjaaja ohjeisti lapsia olemaan jäniksiä ja muistutti viimekertaisesta, Jänis istui maassa -laululeikistä. Liikkeet toistettiin toiseen kertaan.

Seuraavaksi kuuntelimme lasten kanssa Ipanapa albumilta kappale Mikki Kausteen ”Tilulilulei”. Kun kappaletta oli kuunneltu hetki, noustiin seisomaan toiminnallista osuutta varten. Toiminnassa kuljettiin marssien musiikin tahdissa. Jos musiikki pysähtyi, piti lasten pysähtyä paikalleen. Mikäli musiikki koveni, tuli lasten ottaa isompia askelia. Jos taas musiikki hiljeni, piti kulkea hiljempaa. Ohjauksessa aiheutti haasteita se, että musiikissa oli taukoja, jonka aikana osa lapsista saattoi pysähtyä paikalleen ja osa jatkaa matkaa. Myös tila oli hieman pieni, joten toiminnassa tuli pieniä kaatumisia ja ruuhkautumisia. Tämän huomattessaan, ohjaaja päätti jatkaa seuraavaan leikkiin. Ohjaaja kysyi lapsilta, jaksaisivatko he vielä yhden leikin, johon suuri osa lapsista vastasi myönteisesti. Lopuksi laulettiin ja leikittiin lapsille tuttu ”Jumppalaulu”. Jumppalaulussa käydään läpi kehonosia: Pää, olkapää,

peppu, polvet, varpaat, silmät, korvat ja vatsa. Koska laululeikki oli lapsille tuttu, se toteutui sujuvasti alusta loppuun. Lapset osallistuivat omatoimisesti ohjaajan kanssa laulamaan Jumppalaulua, kun ohjaaja alkoi laulaa. Tähän leikkiin päätettiin tämän kertainen musiikkituokio. Musiikkituokion kesto oli noin 20 minuuttia.

Viides musiikkituokio: Soittimet

Viidennen ja viimeisen musiikkituokion teemana oli soittimet. Musiikkituokion tavoitteena oli ryhmässä soittaminen sekä musiikin dynamiikan harjoittelu soittimien avulla. Musiikkituokiossa hyödynnettiin myös kuvia. Musiikkituokioon osallistui kuusi lasta. Lapset asetautuivat jälleen puoliympyrään tyynyjen päälle, lattialle istumaan. Lapsille kerrottiin, että tämä kerta tulisi olemaan viimeinen pitämämme musiikkituokio. Musiikkituokio aloitettiin kertomalla lapsille, mitä orkesteri tarkoittaa. Ohjaaja kertoi lapsille, että muodostaisimme yhdessä orkesterin, ja pääsisimme soittamaan eri soittimia. Tämän jälkeen lauloimme tutun alkulaulun. Laulun jälkeen kolmelle lapselle annettiin soittimiksi kapulat, ja kolmelle lapselle tamburiinit. Ohjaaja kertoi lapsille toimivansa kapellimestarina, joka näyttää lapsille, milloin soitto alkaa ja milloin soitto loppuu. Lapsille ohjeistettiin, että jokainen lapsi sai alkaa soittaa vuorollaan, kun ohjaaja kosketaisi häntä varpaasta. Kun kaikki lapset soittaisivat samaan aikaan, ohjaaja koskettaa vuorotellen jokaista varpaasta uudestaan, jolloin soitto tulisi lopettaa. Näin muodostimme lasten kanssa pienen oman musiikkikappaleen.

Tämän jälkeen lapset saivat vaihtaa soittimia toistensa kanssa niin, että soittaisi eri soitinta, jota oli ensimmäiseksi soittanut. Seuraavassa harjoitteessa ohjaaja näytti lapsille kahta kuvakorttia, joissa olivat kuvat tamburiinista ja kapuloista. Kun ohjaaja näytti sen soittimen kuvaa, joka lapsella oli, hän sai alkaa soittaa. Kun korttia ei näytetty lainkaan, piti olla täysin hiljaa. Kaikki lapset saivat soittaa saman aikaisesti, kun molempia kortteja näytettiin yhtä aikaa. Näin lasten kanssa muodostettiin toinen uusi musiikkikappale soitettavaksi. Tämän harjoitteen jälkeen soitimme vielä harjoitteen, jolloin soittamaan sai alkaa varpaaseen koskettamisen jälkeen.

Lopuksi lauloimme alkulaulun uudestaan, tällä kertaa soittimilla säestäen. Kun olimme laulaneet laulun, soittimet kerättiin lapsilta takaisin. Seuraavaksi ohjaaja esitteli lapsille kellopelin, joka liittyi viimeiseen leikkiin. Lapsille kerrottiin, että leikissä pompittaisiin niin kuin puput, joita olimme leikkineet aiemminkin viikoilla. Ohjaaja neuvoi lapsia pomppaamaan ylös ja huutamaan: "jee", kun he kuuluivat kellopelin äänen. Lasten kanssa pompattiin näin kolme kertaa. Tämän jälkeen lapsia kiitettiin osallistumisesta yhteisiin musiikkituokioihin. Musiikkituokio kesti 17 minuuttia.

6.3 Musiikkituokioiden havainnoinnin tulokset ja analyysi

Ensimmäisen musiikkituokion havainnot

Työntekijän havainnoinnin mukaan lapset olivat tyytyväisiä toimintaan. Hän oli huomannut erään lapsen jännittävän alkuun, mutta oli pian alkanut hymyillen seurata mitä muut tuihosivat. Tämä lapsi oli osallistunut toimintaan tarkkailemalla muita. Työntekijän arvion mukaan toiminta sopisi kaikille kerhotoiminnan lapsille. Tällä ohjauskerralla lapset olivat olleet kolme ja neljä vuotiaita. Työntekijän arvion mukaan toiminnan ohjaaminen on työntekijän omasta aktiivisuudesta ja mielikuvituksesta kiinni. Kaikki toimintaan tarvittava välineistö löytyy kerholta.

Opiskelijan havainnoinnin mukaan lapset lähtivät alkulauluun hyvin mukaan ja suurin osa kuunteli laulua keskittyneesti CD:ltä. Lapset leikkivät innostuneina käsillä ja jaloilla. Eräs lapsi seurasi sivusta muiden toimintaa. Lapset olivat innostuneita, kun kuuntelun lomassa ja sen jälkeen he pääsivät itse osallistumaan. Muutamalla lapsella saattoi havaita väsymystä johtuen aamuisesta ajankohdasta. Soittimet innostivat lapsia. Lapset eivät toiminnan aikana häirinneet toisiaan. Kaikki lapset osallistuivat jaloilla tömistelyyn, rummuttamiseen, sormilla naputteluun ja puhaltamiseen. Lasten keskuudessa osallistumisen muotoina ilmenivät kuunteleminen, vuorovaikutus sekä keskustelu ohjaajan kanssa, muiden lasten tarkkaileminen ja yhdessä tekeminen.

Toisen musiikkituokion havainnot

Työntekijän havainnoinnin mukaan ilmapiiri ryhmässä oli rauhallinen, mutta osallistuva. Lapset osallistuivat innokkaasti laulamiseen sekä tehtäväkorttien valintaan. Työntekijän mukaan toiminta soveltuu hyvin eri ikäisille ja toimintaa olisi hänen itsensä myös helppo toteuttaa.

Opiskelijan havainnoinnin mukaan ilmapiiri ryhmässä oli keskittynyt ja innostunut. Osa lapsista alkoivat olla toiminnan edetessä hieman levottomia. Lapsien osallistuminen laulamiseen innosti kaikkia ryhmäläisiä. Myös opiskelijan havainnoinnin mukaan toiminta sopii hyvin eri ikäisille ja laulu oli tuttu kaikille. Lasten keskuudessa osallistumista tapahtui aistihavaintojen, laulamisen, laskemisen, eläinten matkimisen ja pussista kuvien hakemisen kautta. Opiskelijan havainnoinnin mukaan innostavalla ohjauksella ja kaikkien lasten huomioimisella oli vaikutusta tunnelman innostavuuteen.

Kolmannen musiikkituokion havainnot

Työntekijän havainnoinnin mukaan lapset vaikuttivat innostuneilta, vaikka osalla aremmista lapsista kesti hetken päästä mukaan toimintaan. Hänen havainnointinsa

mukaan opeteltu loru voi olla hankala ryhmän pienimmille lapsille, mutta toiston kautta heilläkin on mahdollisuus oppia se. Työntekijän arvioinnin mukaan toiminta olisi kohtuullisen helppoa ohjata pienellä etukäteissuunnittelulla.

Opiskelijan havainnoinnin mukaan melkein kaikki lapset olivat mukana loruleikissä, muutamat heistä seurasivat sivusta. Lapset seurasivat ohjausta mielenkiinnolla.

Opiskelijan havainnoin mukaan "Jänis istui maassa" innosti lapsia. Kun lapsilta kysyttiin ohjauksen lopussa haluavatko he vielä laulaa, tai leikkiä loruja, niin vastaus oli, etteivät he halunneet. Opiskelijan havainnoinnin mukaan loruleikki sopii kaiken ikäisille lapsille, vaikka pienimmät lapset eivät loruilleet niin aktiivisesti. Osallistumisen muotoina näkyivät ohjeiden seuraaminen, leikkiminen ja loruilu sekä laulaminen.

Neljännän musiikkituokion havainnot

Työntekijän havainnoinnin mukaan lähes kaikki lapsista olivat innostuneita toiminnasta. Lapset olivat osallistuvia, vaikka jotkut lapsista vaativatkin vähän houkuttelua toimintaan. Hänen havainnointinsa mukaan kaikki lapsista kuuntelivat keskittyneesti musiikkia. Hänen mukaansa suurin osa lapsista sisäisti hyvin annetut ohjeet. Työntekijän arvion mukaan suunniteltu toiminta sopisi hyvin kaikille kyseisen ryhmän lapsille. Hänen arvionsa mukaan toimintaa olisi suhteellisen helppoa myös itse toteuttaa.

Opiskelijan havainnoinnin mukaan yleisilmapiiri ryhmässä oli innostunutta. Erästä lasta jännitti hieman toiminnan alussa, mutta jännitys hävisi tutun alkulaulun myötä. Lapset kuuntelivat ohjaajan ohjeita pääosin keskittyneesti. Eräs lapsista innostui alkuun juttelemaan paljon ohjaajalle, mutta rauhoittui toiminnan alkaessa. Liikunta selvästi innosti lapsia, ja toiminta oli näin ollen mukavaa kaikille. Eräs pienemmistä lapsista, joka ei ole innostunut osallistumaan aiemmin toimintaan yhtä paljon kuin muut, innostui liikkumaan muiden mukana tällä kerralla. Opiskelijan havainnoinnin pohjalta, toiminta sopii hyvin ryhmän eri ikäisille lapsille. Liikunnan aikana ryhmän pienimmät lapset seurasivat hyvin tarkasti isomprien tekemistä ja ottivat heiltä mallia, miten milloinkin liikuttiin. Lopun jumppalaulu oli ehkä lopuksi hieman liian nopea ryhmän pienimmille lapsille ja heidän liikkumisensa oli hankalaa laulun tahtiin. Nopea tempoinen leikkiminen oli kuitenkin kaikkien ryhmän lasten mielestä hauskaa. Lapset osallistuivat toimintaan ohjeita sekä laulua kuuntelemalla, vuorovaikuttamalla ohjaajan ja muiden kanssa, laulamalla sekä liikkumalla ja leikkimällä.

Viidennen musiikkituokion havainnot

Työntekijän mukaan lapset vaikuttivat innostuneilta ja keskittyneiltä. Toiminnan aloitus oli rauhallinen ja lapset mukaan ottava. Lapset tuntuivat luottavan ohjaavaan henkilöön. Lapset kuuntelivat hyvin ohjeita ja toimivat näiden mukaan. Työntekijästä oli hienoa, että suhteellisen pienet lapset pystyivät ottamaan myös monta ohjetta kerrallaan huomioon. Työntekijän mielestä toiminta sopisi ryhmän eri lapsille muunnellen toimintaa. Toiminta sopii hänen mielestään hyvin toiminnassa olleelle ryhmälle. Soittimien kanssa kuuden lasta oli sopiva määrä. Työntekijä myös pohtii, olisiko toiminta suuremmalla lapsimäärällä levottomampi. Työntekijä koki musiikkituokion helpoksi toteuttaa ja siitä sai uusia ideoita, joita on helppo viedä arkeen. Työntekijä teki myös lisähuomioita toiminnasta. Vapaa soittaminen on lapsista aina mukavaa. Tuokio oli sopivan pituinen ja lapsilla pysy mielenkiinto koko ajan. Työntekijä koki viimeisen leikin mahtavaksi, sillä kaikki olivat suurella ilolla mukana.

Havainnoivan ohjaajan mukaan toiminnassa oli kiinnostunut ilmapiiri ja kaikki lapset jakoivat osallistua toimintaan alusta loppuun. Lapset seurasivat hiljaa annettuja ohjeita. Ilmassa oli myös hieman aamuväsymystä. Toiminnassa kaikki lapset osasivat soittaa soittimia ohjeiden mukaan kovaa, hiljaa sekä omalla vuorollaan. Soittaminen onnistui myös laulaen tuttua alkulaulua. Lapset osallistuivat toimintaan kuuntelemalla, soittamalla, ohjaajan ohjeita sekä toisia lapsia seuraten.

Yhteenveto

Havaintomateriaalin mukaan lapset olivat kiinnostuneita ja innostuneita ohjatuista musiikkituokioista. Ryhmän eri lapset osallistuivat mukaan heille ominaisella tavalla ja taitojensa mukaan. Lapset osallistuivat kuuntelemalla, laulamalla, soittamalla, liikkumalla, puhumalla, äännelemällä sekä havainnoimalla ohjaajaa ja muita lapsia. Välillä osaa lapsista piti suostutella mukaan toimintaan. Musiikkituokioissa käytetyt menetelmät koettiin sopivan haastaviksi toimintaan osallistuneelle ikäryhmälle, 2-4 vuotiaille. Tämän lisäksi tuli myös huomio, että toimintaa voisi soveltaa myös vanhempien lasten kanssa. Havainnointiin osallistuneet työntekijät olivat kaikki sitä mieltä, että samankaltaisia musiikkituokioita olisi helppo suunnitella ja toteuttaa. Opiskelijan ja työntekijän havainnot tukivat toisiaan. Näiden havaintojen pohjalta voimme todeta, että menetelmät olivat toimivia ja sopivia oppaan kannalta.

6.4 Henkilökunnan palaute

Lähetimme henkilökunnalle palautekyselyn sähköpostitse, kun olimme ohjanneet kaikki viisi musiikkituokiotamme. Toivoimme toimeksiantajan työyhteisöltä palautetta siitä, kokiko henkilökunta saaneensa uusia ideoita musiikkituokioiden pitämiseen. Kysyimme myös,

herättivätkö ohjaajamme musiikkituokiot lisää mielenkiintoa aihetta kohtaan ja herättivätkö musiikkituokiomme keskustelua työyhteisössä. Lisäksi pyysimme arviota lasten näkökulmasta, kuten olivatko lapset innostuneita toiminnasta, ja aktivoiko toiminta lapsia osallistumaan.

Henkilökunta koki saaneensa lisää ideoita. Heitä oli ihmetyttänyt ja ihastuttanut se, kuinka monella eri tavalla musiikkituokioita voidaan pitää. Heidän mukaansa musiikkituokioista saadut ideat jäävät varmasti elämään työpaikalle. Keskustelu aiheen ympärillä oli ollut vilkasta uusien ideoiden vuoksi. Henkilökunnalle oli jäänyt tunne, että aikuiset tarvitsevat roppakaupalla lisää ideoita, ehkä myös ohjausopastusta. Henkilökunnan arvion mukaan suurin osa lapsista tuli musiikkituokioihin mielellään ja lapsia auttoi myös se, että toinen opiskelijoista oli entuudestaan tuttu. Henkilökunnan mielestä hienoa oli myös se, että lapset saivat osallistua, eivätkä joutuneet vain kuuntelemaan. Henkilökuntaa oli jäänyt mietittämään, miten musiikkituokioiden ohjaus onnistuisi isommalla lapsiryhmällä, ja olisivatko lapset levottomia soittamisesta ja muusta olemisesta. Heitä oli jäänyt myöskin mietittämään, miten hiljaisempia lapsia voitaisiin ottaa huomioon isommassa lapsiryhmässä.

7 OPAS

7.1 Oppaan tarkoitus ja tavoite

Tuottamamme oppaan tarkoituksena on antaa toimeksiantajamme työntekijöille varmuutta musiikkituokioiden ohjaamiseen, lapsen kasvua ja kehitystä tukien. Oppaan tavoitteena on lähdemateriaalin sekä ohjaamiemme musiikkituokioiden esimerkkien avulla antaa vaihtoehtoja, tietoa sekä ideoita musiikkituokioiden ohjaamiseen. Oppaaseen on pyritty valikoimaan menetelmiä, jotka sopivat lapsiryhmän eri ikäisille lapsille. Opas on koottu ensisijaisesti pienemmät lapset huomioiden, kuitenkin niin, etteivät siinä esiintyvät toiminnot ole liian yksinkertaisia isoimmillekaan lapsille. Opas koostuu lyhyistä tieto-osuuksista, joissa huomioidaan, miten musiikkituokioissa käytettävät menetelmät voivat tukea lapsen kehitystä. Opas koostuu myös ohjeista musiikkituokioiden suunnitteluun ja ohjaukseen, eri menetelmiä käyttäen.

7.2 Oppaan tuottamisen prosessi ja arviointi

Saimme ajatuksen oppaan tekemiseen osana opinnäytetyötämme käytyämme keskustelun toimeksiantajamme kanssa joulukuussa 2017. Kävimme keskustelua siitä, minkälainen opinnäytetyön toteutus hyödyttäisi toimeksiantajamme työntekijöitä musiikkituokioiden ohjauksessa. Päädyimme keskustelun jälkeen toteutukseen, jossa opinnäytetyön prosessissa tehtäisiin opas, joka antaisi toimeksiantajallemme ideoita sekä varmuutta musiikkituokioiden ohjaamiseen. Toimeksiantajamme toivomuksesta aloimme koota opasta ottaen huomioon etenkin 2-3 -vuotiaat lapset.

Opas rakentui alkukartoituksen, havainnoinnin, teorian ja toimeksiantajan toiveiden kautta. Alkutiedon kartoituksella, sekä teorian kautta saimme lisää tietoa aiheesta, jonka avulla musiikkikasvatukselliset erilaiset menetelmät tulivat meille tutuiksi. Keskustelusta toimeksiantajan kanssa saimme tietää minkälaisesta oppaasta heille olisi apua. Toimeksiantajamme toiveena oli saada oppaaseen koko vuodelle uusia lauluja liittyen eri vuodenaikoihin, ja juhlapyyhiin sekä laulujen ohelle tukikuvat, jotka auttaisivat lapsia muistamaan laulun sanat. Näiden lisäksi toiveena oli myös saada oppaaseen musiikkisatu, johon lapset pääsisivät osallistumaan soittamalla ja laulamalla.

Alkaessamme koota opasta, päätimme, ettemme laita oppaaseen pelkästään uusia lauluja ja niiden tueksi kuvia. Ohjaamiemme musiikkituokioiden pohjalta olimme esitelleet toimeksiantajallemme jo uusia menetelmiä, jotka myös lisäsimme oppaaseen. Oppaalle asettamiemme tavoitteiden pohjalta halusimme nimenomaan rohkaista ja antaa ideoita

musiikkituokioiden suunnitteluun sen sijaan, että antaisimme pelkästään muutamia valmiita lauluja. Myös teorian tieto tukee tuttuja laulujen kertaamista. Ryhmissä, joissa musiikkituokioita ei pidetä paljon, kannattaa suosia mieluummin tuttuja lauluja, kuin opetella uusia. Jotta todellista oppimista tapahtuisi, on laulettavia lauluja tärkeä olla tarpeeksi vähän.

Olimme opinnäytetyötämme varten pohtineet mitä lapsen kehityksen osa-alueita suunnittelemaamme musiikkituokioiden erityisesti tukevat. Nämä osa-alueet olivat fyysinen kehitys ja motoriikka, kognitiivinen sekä sosioemotionaalinen kehitys, joiden pohjalta toteutimme opinnäytetyön musiikkituokioiden. Musiikkituokioiden pohjalta luotiin opas, johon lisättiin musiikkituokioiden taustalla oleva teoria, sovellusideat ja viittaukset hyödylliseen materiaaliin.

Opas rakentui viiden musiikkikasvatuksellisen menetelmän esittelystä. Jokaiseen esittelyyn kuului lyhyt tieto-osio, vinkkejä miten menetelmää voidaan hyödyntää musiikkituokioidissa, esimerkki opinnäytetyöprosessissa ohjatusta musiikkituokiosta, sekä lähdemateriaaleista, joita kannattaa hyödyntää musiikkituokioiden suunnittelussa. Opas on omanlaisensa kokonaisuus, koska se tehtiin juuri toimeksiantajamme henkilökunnan vastauksien sekä toiveiden pohjalta. Oppaalle asetetut tavoitteet saavutettiin opinnäytetyöprosessin aikana, mutta sen käyttöastetta ja toimivuutta emme päässeet arvioimaan. Saimme viimeisen musiikkituokion ohjattua 26.4.2018 jonka vuoksi aikataulumme venyi musiikkituokioiden ohjauksen kanssa myöhään keväälle, ja näin venyi myös oppaan tuottamisen prosessi. Opasta oli hankala arvioida, koska sitä ei saatu annettua toimeksiantajalle opinnäytetyöprosessin aikana. Opas on omanlaisensa kokonaisuus, koska se tehtiin juuri toimeksiantajamme henkilökunnan vastauksien sekä toiveiden pohjalta.

8 POHDINTA

Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyö noudattaa hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Kaikki opinnäytetyö prosessin vaiheet on tehty näkyväksi työhön ja kaikki työn vaiheet ovat perusteltuja. Työssä on käytetty kaikki kerätty aineisto, eikä analysoinnin tuloksista ole jätetty pois sellaista tietoa, joka vaikuttaisi työn lopputulokseen. Opinnäytetyössä käytetään laadullisia tutkimuksen menetelmiä ja niiden tulokset on ilmaistu rehellisesti ja opinnäytetyöllä on tutkimuslupa. Opinnäytetyössä viitataan tutkimuksiin sekä kirjallisuuteen sen vaatimalla tavalla.

Opinnäytetyössä on huomioitu työntekijöiden ja lasten yksilönsuoja. Lapsista eikä toimeksiantajan työntekijöistä puhuta heidän nimillään, eikä opinnäytetyössä ole esitetty sellaista tietoa, josta heidän henkilöllisyytensä kävisi ilmi. Pohdinnan aiheeksi kuitenkin nousi, voiko työntekijöitä henkilöidä heidän ammattinsa kautta. Tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että tällainen tunnistaminen vaatisi työskentelyhistorian toimeksiantajallamme tai muuta läheistä työntekijän tuntemista. Vaikka tällaista tunnistamista tapahtuisi, ei opinnäytetyössämme ole esitetty työntekijöitä koskevaa loukkaavaa tai muuten arkaluontoista tietoa. Ennen toiminnallisten musiikkituokioiden ohjausta ja havainnointia lasten vanhemmilta on kysytty lupa toimintaan osallistumiseen. Vanhemmille esitettyssä lupalapussa on kerrottu lasten vanhemmille, mikä opinnäytetyön tarkoitus on ja ketkä sitä tekevät. Vanhempien lupalapussa olisimme voineet kertoa, mihin opinnäytetyö julkaistaan. Lasten vanhemmat on kutsuttu työn julkaisuseminaariin, jossa tieto käy ilmi. Vanhemmille esitetty lupalappu löytyy liitteestä 2. (Liite 2).

Musiikkituokioiden havainnoinnilla pyrimme saamaan tietoa siitä, kuinka toimivia ohjaamamme musiikkikasvatukselliset menetelmät ovat käytännössä. Musiikkituokioiden suunnittelulla ja havainnoinnilla pyrimme saamaan konkreettisen kuvan siitä, kuinka helppoa vastaavia tuokioita olisi työkentällä toteuttaa. Musiikkituokioita lisäksämme havainnoimme myös toimeksiantajan työntekijät. Jokaista musiikkituokioita oli havainnoimassa eri työntekijä. Tämän ansiosta pyrimme saamaan mahdollisimman näkökulmia tuokioiden havainnointiin. Ajatuksena oli myös, että jokainen henkilökunnan jäsen pääsee itse näkemään, minkälaisia musiikkituokioita ohjasimme, jotta heille olisi itsellään mahdollisuus oppia ja inspiroitua saman kaltaisten tuokioiden ohjaukseen. Saamamme loppupalautteen perusteella tämä oli kannattavaa, sillä ohjaamamme musiikkituokiot poikivat paljon toivottua keskustelua työntekijöiden keskuudessa.

Vaikka alkukartoitus ja musiikkituokioiden pitäminen olivat perusteltua, ne lisäsivät paljon työn määrää. Pohdinnassamme nousi esiin, olisimmeko voineet käyttää näihin käytettyjä

työtunteja tehokkaammin opinnäytetyön muihin osa-alueisiin. Olisimme esimerkiksi voineet suunnitella musiikkituokiot valmiiksi ja antaa ne sen jälkeen toimeksiantajan työntekijöille itselleen kokeiltavaksi. Olisimme näin saattaneet saada työntekijöiltä palautetta musiikkituokioiden ohjaamisen kokemuksista ja tätä tietoa olisimme voineet hyödyntää oppaassamme. Toisaalta alkukartoitus ja musiikkituokioiden ohjaaminen herättivät paljon positiivista keskustelua toimeksiantajamme työyhteisössä. Tätä keskustelua ei välttämättä oltaisi saavutettu, mikäli alkukartoitusta ja musiikkituokioiden ohjausta olisi toteutettu tällaisenaan. Vaikka opas ei jatkossa olisikaan käytössä työntekijöiden keskuudessa, olemme silti onnistuneet luomaan keskustelua siitä kuinka suuri merkitys musiikilla voi olla varhaiskasvatuksessa ja siitä, kuinka jokaisella työntekijällä on mahdollisuudet ohjata musiikkituokioita.

Havainnoinneilla saamamme aineisto oli suppeaa, jonka vuoksi aineiston analysointi oli vaikeaa. Saatu aineisto tuki niitä käsityksiä, joita meillä oli ja saimme haluamiimme kysymyksiin vastauksia. Pohdinnan aiheeksemme nousi, olisiko keskittymällä yhteen aineistonkeruumenetelmään, tai kehittämällä tarkempia ja täsmällisempiä kysymyksiä saatu laajempia vastauksia analysoitavaksi.

Opinnäytetyöprosessin pohdinta

Opinnäytetyömme prosessi koostui alkukartoituksesta, musiikkituokioiden suunnittelusta, ohjaamisesta ja havainnoimisesta sekä oppaan tekemisen prosessista. Alkukartoituksen tavoitteena oli selvittää työntekijöiden valmiuksia ja kokemuksia varhaiskasvatuksessa tehtävään musiikkikasvatukseen. Alkukartoituksella saimme näkökulman siihen, kuinka vähän eri varhaiskasvatuksen työkentän koulutukset antavat valmiuksia musiikkituokioiden ohjaamiseen. Tämän taas heijastuu siihen, kuinka paljon musiikkikasvatusta jätetään toteuttamatta varhaiskasvatuksen kentällä. Usein musiikkituokioiden ohjaaminen jää sen työntekijän vastuulle, joka koetaan musikaaliseksi. Tämä tieto loi meille pohjan alkaa rakentaa opastamme hyvin yksinkertaisista menetelmistä, joita jokaisen työntekijän olisi helppoa ohjata. Lisäksi alkukartoitus antoi oppaalle sen pohjan, että se räätälöidään juuri tietyn toimeksiantajan työntekijöille ja että opas vastaa juurikin heidän tarpeitaan.

Oppaan rakentamisen osalta työntekijöiden alkuperäiset toiveet ja ideat eivät kohdanneet toteuttamamme lopputuloksen kanssa. Oppaan valmistuttua pohdimme, kaipaisivatko työntekijät kuitenkin oppaaseen enemmän varsinaisia lauluja ja leikkejä, joita käyttää ohjauksessaan. Päädyimme kuitenkin nykyiseen oppaaseemme, perusteluna toiminnan jatkuvuus. Jotta keskustelu ja tiedon välittäminen työntekijöiden kesken jatkuisi, oli mielestämme hyvä, ettemme antaneen oppaassa liikaa konkreettisia esimerkkejä toiminnan toteutuksesta. Tämä toivon mukaan haastaa toimeksiantajamme työntekijöitä keksimään ja

suunnittelemaan myös itse omia keinoja, joilla ohjata musiikkituokioita. Opas antaa helposti lähestyttävän pohjan uusien toimintojen suunnittelulle sekä johdattaa lukijaansa hyvien valmiiden materiaalien pariin ja hyödyntämään niitä.

Opinnäytetyömme opas eroaa muista aiheeseen liittyvistä oppaista, sillä se on toteutettu juuri toimeksiantajamme työntekijät ja heidän taustansa ja toiveensa huomioiden. Toimeksiantajan työntekijät ovat myös olleet mukana toiminnan havainnoinnissa sekä ideoinnissa. Vaikka opas onkin toteutettu tästä lähtökohdasta, on se tarpeeksi yleispätevä, jotta sitä voitaisiin käyttää muuallakin missä varhaiskasvatusta toteutetaan, kuten päiväkotiryhmässä. Oppaan toimivuutta ja sen käyttöastetta on kuitenkin hankala arvioida, koska sitä ei saatu luovutettua toimeksiantajalle opinnäytetyöprosessin aikana.

Oppaan työstämistä olisi mahdollista jatkaa sen jälkeen, kun se luovutetaan toimeksiantajalle. Toimeksiantajan työntekijöillä olisi mahdollisuus käyttää opasta pohjana musiikkikasvatukselliselle kansiolle. Työntekijät voisivat täyttää kunkin oppaan menetelmän kohdalle aiheeseen sopivia musiikkituokioiden suunnitelmia, joista tämänhetkiset tai tulevat työntekijät voisivat oppia. Työntekijät voisivat täydentää kansiota jo heidän nykyisin käyttämälään menetelmillä, ja ruveta täydentämään kansioon uusia menetelmiä oppaan antamien ideoiden pohjalta.

Lopuksi

Opinnäytetyön tietoperustaa kootessamme huomasimme, että musiikin käytöstä nimenomaan varhaiskasvatuksessa on suhteellisen vähän suomalaista tutkimusta. Useimmiten aiheeseen liittyvässä kirjallisuudessa käsitellään musiikkikasvatusta peruskoulun ja musiikin opetuksen osalta. Tästäkin syystä aihe voi olla monelle varhaiskasvattajalle vierasta ja voi vaikeuttaa aiheeseen tutustumista kouluttautumisen aikana ja sen jälkeen. Yleensä varhaiskasvatuksen kentällä musiikkituokioiden vetäminen jää sen työntekijän vastuulle, joka koetaan musikaaliseksi. On huomattu, miten suuri vaikutus musiikilla on lapsen kasvuun ja kehitykseen, jonka vuoksi onkin harmillista, jos musiikki ei ole usein ja säännöllisesti käytetty työväline varhaiskasvatuksessa. Olisi tärkeää, että musiikin asemaa varhaiskasvatuksessa tuotaisiin enemmän esille ja että tulevien varhaiskasvattajien koulutuksessa se saisi enemmän näkyvyyttä. Kuten lapsillekin, tulisi musiikin olla ilo myös jokaiselle varhaiskasvattajalle joka haluaa musiikkituokioita ohjata.

Elämme monella tapaa kiireistä arkea. Kiireelliseksi arkemme tekevät myös älypuhelimet, tabletit ja tietokoneet, joiden äärellä saatamme viettää montakin tuntia yhden päivän aikana. Pelkäämme putoavamme ajan hermolta, jos emme jatkuvasti seuraa mitä sosiaalisessa mediassa tapahtuu. Joskus kiireisen arkemme keskellä saatamme unohtaa heidät, jotka eniten kaipaisivat huomiotamme. Musiikki onkin hyvä väline myös jokaiseen kotiin

pysähtyä hetkeksi arjesta. Musiikin äärellä jokainen vanhempi voi viettää kiireettömän hetken lapsensa kanssa. Musiikin kautta koettu ilo vahvistaa vanhempien ja lasten välistä suhdetta. Mikä olisikaan parempi tapa pienelle lapselle vaipua uneen, kuin kehtolaulu? Mitä enemmän musiikki on osana lapsen arkea myös kotona, sitä enemmän musiikista tulee luonnollinen osa lapsen maailmaa. Niin kuin moneen otteeseen on todettu: "laulavasta sylistä nousee laulava lapsi".

LÄHTEET

Aaltola, J & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineiston keruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus 2010.

Ahonen, K. 2004. Johdatus musiikin oppimiseen. Helsinki: Finn Lectura 2004.

Alisaari, J. 2016. Songs and poems in the second language classroom. The hidden potential of singing for developing writing fluency. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto. Opettajankoulutuslaitos [viitattu: 14.4.2018]. Saatavissa: <http://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/128287/AnnalesB426Alisaari.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Autio, T. 2007. Liiku ja leiki. Motorisia perusharjoitteita lapsille. Lahti: VK-Kustannus Oy 2007.

Greata, J. 2006. An introduction to music in early childhood education. Clifton Park, NY: Thomson Delmar Learning 2006.

Halenius, O. 2012. Kuvallisen materiaalin pedagoginen käyttö päiväkodissa. Pro gradu. Helsinki: Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. [viitattu: 14.4.2018]. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/35511/kuvallis.pdf?sequence=1>

Heinolan kaupunki. 2018. Avoin varhaiskasvatus [Viitattu: 14.4.2018]. Saatavissa: <https://www.heinola.fi/avoin-varhaiskasvatus>

Hintsala, A. 2012. Aakkoslaulu 4–5-vuotiaiden kirjaintuntemuksen tukena. Pro gradu. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos ja Musiikin laitos. [viitattu: 14.4.2018]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41133/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201304031386.pdf?sequence=1>

Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa: Hip hoi, musisoi! -käsikirja. Espoo: Fazer Musiikki.

Isokorpi, T. 2004. Tunneoppia. Parempaan vuorovaikutukseen. Jyväskylä: PS-kustannus 2004.

Juntunen, M-L., Perkiö, S. & Isaksson-Simola, I. 2010. Musiikkiliikunnan käsikirja 1: Musiikkia liikkuen. Helsinki: WSOYpro Oy 2010.

Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2008. Lapsen aika. Helsinki: WSOY 2009.

- Karppinen, S. Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. Tampere: Finnlectura 2001.
- Lahden kaupunki. 2018. Launeen perhepuiston kerhot ja kesätoimintaa [viitattu 29.4.2018]. Saatavissa: <https://www.lahti.fi/palvelut/varhaiskasvatus/kerhot-alle-kouluikäisille/launeen-perhepuisto>
- Launonen, K. 2007. Vuorovaikutus – kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry, Oppimateriaalikeskus Opikie 2007.
- Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. L. 2017. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Classicus 2017.
- Louhivuori, J. & Saarikallio, S. 2010. Musiikkipsykologia. Jyväskylä: Atena 2010.
- Louhivuori, J. Paananen P & Väkevää, L. 2009. Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Jyväskylä: Suomen musiikkikasvatusseura FiSME 2009.
- Marjanen, K. 2009. The Belly-Button Chord. Connections of pre- and postnatal music education with early mother-children interaction. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Humanistisen tutkimuksen laitos. [viitattu: 10.4.2018]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/22602/9789513937690.pdf>
- Musiikkiopetus Suomessa. 2007. Varhaisiän musiikkikasvatus [Viitattu: 28.4.2018]. Saatavissa: http://www.musiikinopetus.fi/fi/jarjestelma/varhaisian_musiikkikasvatus
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus 2014.
- Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 [viitattu 29.4.2018] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Oulun kaupunki. 2018. Avoin varhaiskasvatus – kerhot ja leikkikoulut [Viitattu: 14.4.2018]. Saatavissa: <https://www.ouka.fi/oulu/paivahoito-ja-esiopetus/avoin-varhaiskasvatus>
- Paasolainen, T. 2009. Pienestä laulusta iso ilo. Vantaa: Printel 2009.
- Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. 2005. Tunnemuksuu. Helsinki: Lasten Keskus 2005.

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinosh, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108 [viitattu: 26.4.2018] Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Sinkkonen, J (toim.). 2003. Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY 2003.

Sääkslahti, A. 2018. Liikunta varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus 2015.

Tretjakov, K. 2016. Musiikkikasvatuksen pedagogiset haasteet tämän päivän musiikkiopilaitoksessa. Pro gradu. Helsinki: Helsingin yliopisto. Taiteiden tutkimuksen laitos. [viitattu: 14.4.2018]. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/169670/Tretjakov_Kai_Pro_Gradu_2016.pdf?sequence=2

Tutkimustieteellinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [viitattu: 8.5.2018] Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi 2018.

Varhaiskasvatuslaki 36/1973

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus 2015.

Young, S. 2016. Early childhood music education research: An overview. Research studies in Music Education 2016, Vol. 38(1) 9-21. Sage journals.

LIITTEET

LIITE 1. ALKUKARTOITUSLOMAKE

LIITE 2. LUPALOMAKE

LIITE 3. TYÖNTEKIJÄN HAVAINNOINTILOMAKE

LIITE 4. OHJAAJAN HAVAINNOINTILOMAKE

LIITE 5. OPAS

LIITE 1. ALKUKARTOITUSLOMAKE

Kyselylomake Launeen perhepuiston kerhotoiminnan henkilökunnalle

Vastaa omin sanoin viivastolle. Jatka tarvittaessa vastauksiasi lomakkeen kääntöpuolelle.

Koulutuksesi:

Mitä valmiuksia koet koulutuksesi antaneen musiikkituokioiden pitämiseen?

Millaisia musiikkituokioita olet pitänyt lasten kanssa? (laulut, soittaminen, musiikkiliikunta jne.)

Koetko musiikkituokioiden pitämisen haasteellisena? Jos vastasit kyllä, kerro miksi?

Mitä tukea työpaikkasi tarjoaa musiikkituokioiden pitämiseen?

Koulutukset

Musiikkimateriaalit

Työkaverit

Ei ole

Kiitos vastauksistasi! Terveisin sosionomiopiskelijat Eetu & Patrik.

LIITE 2. LUPALOMAKE

Hyvät lasten vanhemmat

Olemme kaksi sosionomiopiskelijää Lahden ammattikorkeakoulusta. Teemme toiminnallista opinnäytetyötä Launeen perhepuiston kerhotoimintaan. Opinnäytetyömme tarkoitus on lisätä tietoa musiikista työvälineenä varhaiskasvatuksessa lasten kasvun ja kehityksen tueksi. Opinnäytetyömme avulla pyrimme tuomaan kerhotoiminnan työntekijöille vaihtoehtoja musiikin tuomiseksi osaksi lasten arkea. Opinnäytetyöhömmme kuuluu lasten havainnointi, jonka avulla saamme tietoa menetelmien toimivuudesta, sekä innostavuudesta. Opinnäytetyössä ei mainita lastenne nimiä.

Opinnäytetyössämme pidämme viisi musiikkituokiota, jotka ajoittuvat **29.3 - 26.4.2018** ajalle **torstai aamupäivisin**. Toivoisimme, että osallistuessaan toimintaan, lapsenne olisi paikalla aina tänä ajankohtana. Musiikkituokioidemme aiheet ovat:

1. Musiikkitarina 29.3.
2. Ääni ja kuvat 5.4.
3. Laulut ja lorut 12.4.
4. Musiikkiliikunta 19.4
5. Soittimet 26.4

Mikäli lapsenne voi osallistua toimintaan, pyydämme teitä täyttämään ja allekirjoittamaan asiakirjan alaosan. Alaosa jää Launeen perhepuiston kerholle ja yläosan voitte viedä kotiin.

Ystävällisin terveisin, sosionomiopiskelijat

Eetu Huhtanen & Patrik Hvitsjö

Lahden ammattikorkeakoulu

Lupakysely

Lapsen nimi: _____

Saako lapsenne osallistua opinnäytetyön toimintaan?

Kyllä

Ei

Päiväys _____

Huoltajan allekirjoitus _____

LIITE 3. TYÖNTEKIJÄN HAVAINNOINTILOMAKE

Työntekijän havainnointilomake

Päivämäärä:

Toimintakerran tema:

Millainen ilmapiiri toiminnassa oli? (Vaikuttivatko lapset innostuneilta, keskittyneiltä, levottomilta jne.?)

Miten toiminta soveltuu ryhmä eri ikäisille lapsille?

Kuinka helppoa sinun olisi toteuttaa samanlainen toimintatuokio?

LIITE 4. OHJAAJAN HAVAINNOINTILOMAKE

Ohjaajan havainnointilomake

Päivämäärä:

Toimintakerran teema:

Millainen ilmapiiri toiminnassa oli? (Vaikuttivatko lapset innostuneilta, keskittyneiltä, levottomilta jne.?)

Miten toiminta soveltuu ryhmän eri ikäisille lapsille?

Millaisia eri osallistumisen muotoja havainnoit toiminnan aikana?

Musiikkituokioita kerhopäiviin

Eetu Huhtanen & Patrik Hvitsjö

Sisällysluettelo

Johdanto	3
Huomioitavaa	4
Lapsen musiikillinen kehitys	5
Laulut ja lorut	6
Musiikki ja kuvat	8
Musiikki ja sadut	10
Musiikkiliikunta	12
Soittimet	14
Lähteet	16

Johdanto

Tämän oppaan tarkoituksena on antaa varhaiskasvattajille varmuutta musiikkituokioiden suunnitteluun ja toteutukseen, jotka tukevat lapsen kasvua ja kehitystä. Oppaan tavoitteena on lähdemateriaalin, sekä opinnäytetyötä varten ohjaamiemme musiikkituokioiden esimerkkien kautta antaa vaihtoehtoja, tietoa, sekä ideoita musiikkituokioiden ohjaamiseen.

Oppaaseen on pyritty valikoimaan menetelmiä, jotka sopivat lapsiryhmän eri ikäisille osallistujille. Opas on koottu ensisijaisesti pienemmät lapset huomioon ottaen, mutta myös niin että toiminnot eivät ole liian yksinkertaisia ryhmän isoimmillekään lapsille.

Opas koostuu lyhyistä tieto-osuuksista, joissa on otettu huomioon miten musiikkikasvatuksella voidaan tukea lapsen kehitystä, sekä ohjeista toimintojen ohjaukseen.

Opas on osa opinnäytetyötä: Musiikki lapsen kasvun ja kehityksen tukena: alle kouluikäisten kerhotoiminta. Oppaan koonnin perustana ovat olleet viisi ohjattua musiikkituokiota, jotka olivat osa opinnäytetyön toteutusta.

Huomioitavaa

Alle on koottuna muutamia huomioitavia asioita musiikkituokion suunnitteluun. Tarkemmat kuvaukset musiikkituokioiden esimerkeistä löytyvät opinnäytetyöstä:

Musiikki lapsen kasvun ja kehityksen tukena –Alle kouluikäisten kerhotoiminta.

- Musiikkituokiot toimivat parhaiten lyhyinä tuokioina arjen keskellä, jotta lapset jaksavat keskittyä toimintaan.
- Rohkaistu kokeilemaan, miten musiikkia ja loruja voidaan käyttää apuvälineenä arkisissa tilanteissa, esim. pukeutumisessa.
- Laulujen valinnassa on hyvä muistaa kertauksen tärkeys, jotta lapsi todella voi oppia. Lapset harvoin kyllästyvät tuttujen asioiden kertaamiseen. Päinvastoin kertaaminen luo tunnistamisen ja osaamisen riemua.
- Kirjastoista löytyy lukuisia laulukirjoja, joissa on mukana CD-levyt, joilta voidaan kuunnella ja opetella uusia lauluja. Useista kirjoista löytyy myös kuvitus, jossa opetetaan laululeikkiä. Myös internet on täynnä sivustoja, kuten www.kielinuppu.fi, joista löytyy ideoita uusiin laululeikkeihin.
- Suomalaisia runoja kannattaa käyttää lasten kanssa loruiluun. Merkkipäiviä kannattaa huomioida, esimerkiksi Kalevalan päivänä voidaan loruilla kalevalamittaisia runoja.

Lapsen musiikillinen kehitys

Lapsen kehitysvaiheiden tuntemus luo pohjan musiikkitoiminnan suunnittelulle, sekä käytännön työlle. Koska lapsen tiedolliset ja taidolliset kyvyt muodostuvat hyvin yksilöllisesti, voidaan musiikillisestakin kehityksestä antaa vain yleisiä näkemyksiä. Lapsen musiikillinen kehitys ei välttämättä etene kronologisessa järjestyksessä, eikä ikäkausittaisien säännönmukaisuuksien mukaan. Merkityksellistä lapsen musiikilliselle kehitykselle on se, kuinka paljon musiikkia on lapsen toiminta- ja oppimisympäristössä. Alla on kuvattuna lapsen tyyppillistä musiikillista kasvua ikätason mukaan.

0-1 -vuotias lapsi	Rauhoittuu lempeisiin ääniin ja keinuttaviin rytmeihin, esim. kehtolauluihin. Tunnistaa vanhemman ja tutun hoitajan äänen perusteella.
1-2 -vuotias lapsi	Ilmaisee lyhyissä jaksoissa musiikin sykkettä, ja kyky ja halu lyhyisiin spontaaneihin lauluihin lisääntyy. Laulaminen ja loruilu edistävät lapsen kielen kehitystä.
2-3 -vuotias lapsi	Alkaa laulaa enemmän ja pidempiä aikoja. Osaa taputtaa molemmilla käsillään perussykkettä. Toiminnassa korostuu puheen ja laulun tukeminen, omasta kehosta äänien etsiminen, sekä musiikin mukana liikkuminen.
3-4 -vuotias lapsi	Äänen kontrolli ja arviointi kehittyy. Pystyy soittamaan yksinkertaisia rytmisoittimia. Alkaa tulla tietoiseksi sykkeestä, temposta, sävelkorkeudesta ja melodiasta.
4-5 -vuotias lapsi	Tuntee musiikillisia vastakohtapareja, kuten korkea ja matala. Lapsi pystyy toistamaan ja laulamaan kokonaisia tuttuja lauluja. Toiminnassa voidaan alkaa yhdistellä musiikillisia peruskäsitteitä musiikkileikkeihin.
5-6 -vuotias lapsi	Ymmärtää sävelkorkeuden, melodian ja rytmin olemassaolon. Laulaa tuntemiaan lauluja yhä tarkemmin. Toiminnassa korostuu yksilö- ja ryhmälaulun tukeminen.

Laulut ja lorut

Laulaminen on ilmaisun keino, joka on kautta aikojen tuonut ihmisiä yhteen. Sen avulla me pystymme välittämään tunteitamme. Väite siitä, että laulaminen olisi mystinen erikoistaito, jonka vain harvat hallitsevat, ei pidä lainkaan paikkaansa. Jokainen ihminen, joka osaa puhua, osaa myös laulaa! Lasta tulee rohkaista äänen käytön kokeilussa, sekä laulun tavoittelussa ja sillä leikkimiseen. Lapselle tulee sallia kritiikitön ja estoton laulamisen kokeilu.

Laulujen valinnassa on tärkeää ottaa huomioon jokaisen eri ikäisen lapsen edellytykset laulamiseen. Lauluja valitessa on myös tärkeää huomioida, ettei kaikkia lastenlauluja ole tarkoitettu lasten itsensä laulamaksi, vaan pelkästään kuunneltaviksi. Lauluja on aina tärkeää valita tarpeeksi suppea määrä, jotta todellista oppimista pääsee tapahtumaan. Laulujen valinnassa tärkeää on huomioida laulun aihepiiri, pituus, melodia, rytmi ja rakenne.

Loruilu saattaa rohkaista lasta oman äänenkäyttöön paremmin kuin laulaminen, sillä kaikki lapset eivät välttämättä uskalla, tai halua laulaa. Loruilua voidaan käyttää pehmeänä siirtymisenä laulamiseksi, koska lorussa ei ole varsinaista melodiaa. Sen sijaan lorussakin säveltaso, tempo ja tunnelma vaihtelevat. Loru voi sisältää draamallisen kaaren, varsinkin kun sitä korostetaan äänen käytöllä, sekä leikin liikkeillä.

Laulut ja lorut

Suunnittelu

Aloita tuokion suunnittelu valitsemalla laulu tai loru. Suosi tuttuja lauluja. Uusia lauluja kannattaa ottaa harvoin, esimerkiksi juhlahäät antavat hyvän mahdollisuuden tähän.

Suunnittele lauluun tai loruun liittyvä leikki ja mitä välineitä siihen tarvitaan. Tuttujenkin laulujen kanssa kannattaa käyttää luovuutta ja keksiä niihin uusia leikkejä.

Mieti mitä muita tarvikkeita tarvitset ohjauksen tueksi. Tarvitaanko kuvia, soittimia, käsinukkeja.

Esimerkki

Ohjauksen teema: laulut ja lorut.

Aika: 15 min.

Käytetty laulu ja loru: Jänis istui maassa –laulu ja lintuloru kirjasta Musiikki varhaiskasvatuksessa, s. 162.

Tarvikkeet: tarvittaessa lorun leikkikuvat ohjauksen tueksi.

Mitä tehtiin: lapsille opetettiin yksi uusi loru. Lorun opettelussa hyödynnettiin sille tehtyä leikkiä, sekä kaiku- ja toisto- menetelmää. Laulettiin ja leikittiin tuttua laulua Jänis istui maassa.

Muuta huomioitavaa: kaiku- ja toisto- menetelmällä tarkoitetaan, että ohjaaja aloittaa sanomalla yhden virkkeen ja liikkeen, johon lapsiryhmä sen jälkeen vastaa samoilla sanoilla ja liikkeillä. Lorun toistamisen ja liikkeiden avulla lorun sanat jäävät helpommin lapsille mieleen.

Hyödyllistä materiaalia:

- www.kielinuppu.fi
Kielinuppu on projekti, joka tuottaa lastenlaulumateriaaleja suomenkielen kehityksen tueksi. Sivulta löytyy videot ja nuotit uusiin laululeikkeihin.
- Paasolainen, T. 2009. Pienestä laulusta iso ilo: uusia lastenlauluja: virikkeitä musiikkihetken suunnitteluun. Vantaa: Printel 2009.
- Lipponen, U & Savioja L. 2007. Kuukernuppi– Vanhoja ja uusia lasten loruja. Helsinki : Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2007.
- Järvenpää, L. & Karhinen-Ilo, M. 2007. Kiekkumaralla– kansanlauluja lapsille. Helsinki: Tammi 2007.
- Kaisto, L. Muhonen, S & Peltola S. 2005. Musiikin mestarit [1-2] : ärdepärde. 1-2. Helsinki: Otava 2005
Uusia lauluja vuodenaikojen mukaan. Kirjaan saatavissa CD.

Musiikki ja kuvat

Laulun opettelussa kannattaa käyttää apuna kuvallista ilmaisua. Laulun sanoma tai laulun eteneminen voidaan esimerkiksi piirtää. Tätä kutsutaan laulupiirtämiseksi. Lauluun liittyviä valmiita kuvia voidaan myös käyttää niin, että laulun sisältö käy ilmi. Myös muita esineitä, leluja tai käsinukkeja voidaan käyttää ilmaisemaan laulun sanomaa.

Kuvia käytetään varhaiskasvatuksessa erityisesti kommunikoinnin tukemisen, tai kokonaan korvaavana välineenä. Kun kuvia käytetään musiikkituokion ohjauksessa, voidaan varmistaa, että kaikki lapset pääsevät osallistumaan toimintaan puheen tuottamisen, tai kuulemisen haasteista huolimatta.

Musiikki ja kuvat

Suunnittelu

Aloita tuokion suunnittelu valitsemalla laulu tai loru.

Etsi valmiita tai tee itse uudet kuvat, jotka kuvaavat laulun sanomaa.

Muista ohjauksen aikana, että kuvat ovat näkyvillä, esimerkiksi taululla, jotta kaikki lapset näkevät ne.

Esimerkki

Ohjauksen teema: musiikki ja kuvat.

Aika: 25 min.

Käytetyt laulut ja leikit: Piippolan vaari ja kolme varista

Tarvikkeet: kuvakortit laulujen aiheista

Mitä tehtiin: nostettiin lorupussista maatian eläimien kuvia, ja laulettiin niistä Piippolan vaari laulua. Kolme varista laulun aikana variksen kuvia otettiin pois näkyviltä, kun laulun variksia lensi pois.

Muuta huomioitavaa: lapset pääsevät hyvin osallistumaan toimintaan, kun he saavat itse valita eläimen kuvia lorupussista ja miettiä eri eläinten ääniä.

Ideoita uusiin kuviin:

- www.papunet.net
Kattavasti kuvia kommunikoinnin tueksi eri tilanteisiin. Muutama laululeikkeihin löytyy valmiit kuvat.
- Kuvien itse tekeminen:
Kuvia voi myös tehdä itse. Niitä voi piirtää, tai etsiä yhdessä lasten kanssa aikakauslehdistä.
- Muiden esineiden käyttö:
Mitä tahansa esineitä voidaan käyttää kuvittamaan laulun sanomaa, mikäli ne liittyvät laulun aiheeseen.

Musiikki ja sadut

Satuja pidetään tärkeänä osana lapsen tunne-elämän kehittymistä. Lapsi voi sadun kautta käydä läpi pelkojaan, toiveitaan sekä kehitykseensä liittyviä ongelmia. Sadun vaikutus perustuu samastumiseen, siihen miten kuvitteellisen hahmon kautta lapsi voi turvallisesti kohdata ristiriitoja, pelottavia asioita, etsiä ratkaisuja ja päätyä myönteisiin lopputuloksiin.

Lapsi voi myös satujen kautta laajentaa tietoisuuttaan ja ajatteluaan, muun muassa ihmettelemällä sadun kieltä, tai ihmettelemällä sadun hahmojen toimintatapaa. Satujen toistuvien elementtien tunnistaminen, loppuratkaisujen ennakointi, sekä huomioiden tekeminen satujen hahmoista kehittävät myös lapsen narratiivista ajattelua, sekä lapsen omia kertojan taitoja. Satujen kautta lapsi voi pääsee myös tutustumaan metaforiseen kielenkäyttöön

Musiikki ja sadut

Suunnittelu

Aloita suunnittelu valitsemalla satu, ja siihen liittyvä musiikki, tai tapa jolla satua väritetään musiikin keinoin.

Musiikkisatua löytyy paljon valmiina teoksina, tai voit itse käyttää mielikuvitusta ja keksiä pienen sadun, johon yhdistetään musiikillisia elementtejä esimerkiksi soittamalla.

Sadun ei kannata yhtäjaksoisesti olla kovin pitkä, jotta lasten mielenkiinto säilyy.

Esimerkki

Ohjauksen teema: Musiikki ja sadut

Aika: 20 min.

Käytetyt laulut ja leikit: Prinsessa Aurora –laulu kirjasta Sadunmaan takatalvi.

Tarvikkeet: Triangeleja, rumpuja, CD-soitin, ja Sadunmaan takatalvi –kirja ja CD.

Mitä tehtiin: Luettiin kirjan ensimmäinen tarina ja kuunneltiin siihen liittyvä laulu. Mietittiin lasten kanssa kevään ääniä, ja tehtiin niitä soittimilla ja suulla.

Muuta huomioitavaa: Lapsilla on hyvä mahdollisuus päästä osallistumaan kevään äänien miettimiseen ja siihen miten ääniä voitaisiin toteuttaa.

Hyödyllistä materiaalia:

- Pola, M. 2014. Sadunmaan takatalvi. Kuopio: Grano Oy.

Kirjasta löytyy satu, johon liittyvät tarinaa eteenpäin kuljettavat laulut. Kirjasta löytyvät laulujen nuotit, sekä CD-levy, josta laulut on helppo kuunnella. Lisäksi kirjasta löytyy jokaisen tarinan osan yhteyteen tehtäviä musiikkiharjoituksia.

- Laasanen, T. 2017. Nuken tarina: musiikkisatu. Mikkeli: Kopperi Oy 2017.

Kirjan satu pohjautuu Pjotr Tsaikovskin säveltämään pianosarjaan *Lastenalbumi*. Satua voidaan kuunnella kirjan mukana olevalta CD-levyltä tai lukea kirjasta, mutta parhaiten teoksen idea toteutuu, kun näitä kumpaakin yhdistellään.

Musiikkiliikunta

Musiikilla ja liikunnalla on monia yhtymäkohtia. Molemmissa yhdistyy mm. rytmi, melodia sekä harmonia, värisävy sekä muoto. Melodialla ja harmonialla voidaan viitata liikunnassa liikkeiden laatuun sekä sopu-
sointuun ja värisävyllä sekä muodolla liikkeen ilmaisutapaan sekä ko-
reografiaan. Näillä tuetaan musiikkiliikunnassa sekä musiikin, että lii-
kunnan tavoitteita. Tällaista toimintaa, jossa musiikki ja liikunta yhdisty-
vät, kutsutaan musiikkiliikunnaksi. Se on toimintaa, jossa henkilö osal-
listuu omalla kehollaan ja liikkeillään musiikkiin.

Musiikkiliikunnan tavoitteena on opettaa lapselle musiikkia ja lisätä ym-
märrystä sen elementeistä, mutta kehittää samalla lapsen muita kehi-
tyksen alueita. Musiikkiliikunta kehittää lapsen aisteja, kehonhallintaa,
kognitiivisia taitoja, vuorovaikutustaitoja sekä mielikuvitusta ja itseilmai-
sua.

Musiikkiliikunta

Suunnittelu

Aloita suunnittelu valitsemalla, laulu tai loru, ja siihen liittyvä liikuntaleikki. Laulua voidaan itse laulaa tai kuunnella samalla kun leikitään.

kannattaa ottaa huomioon, ettei valitussa kappaleessa itsessään olisi paljoa vaihtelua

Liikuntaleikille tulisi olla sopivasti tilaa. Musiikkiliikuntaa voidaan toteuttaa tarpeeksi isossa tilassa sisällä tai ulkona.

Esimerkki

Ohjauksen teema: musiikkiliikunta

Aika: 20 min.

Käytetyt laulut ja leikit: Ipanapa 2 – albumilta löytyvä kappale Tilulilulei

Tarvikkeet: Tilulilulei –kappale CD: Itä tai musiikin suoratoistopalvelusta, sekä äänentoistolaitteet.

Mitä tehtiin: Alkulämmittelyä liikuttiin ja leikittiin eri eläimiä. Liikuttiin laulun dynamiikan mukaan hiljaa ja kovaa. Loppuun otettiin tuttu Jumppalaulu.

Muuta huomioitavaa: musiikin ja liikkeen yhdistäminen innostaa lapsia toimintaan. Ohjaajan heittäytyminen innostaa lapsia mukaan osallistumaan toimintaan.

Hyödyllistä materiaalia:

- Juntunen, M-L. Perkiö, S ja Simola-Isaksson, I. 2010. Musiikkiliikunnan käsikirja 1: Musiikkia liikkuen. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Juntunen, M-L. Perkiö, S ja Simola-Isaksson, I. 2010. Musiikkiliikunnan käsikirja 2: Musiikkia tanssien. Helsinki: Wsoypro Oy.
- Autio, T. 2007. Liiku ja leiki. Motorisia perusharjoitteita lapsille. Lahti: VK-kustannus Oy.
- Kivelä-Taskinen, E. 2008. Rytmikyllyn Pikku-kuplat. Helsinki: Kultanuotti 2008.

Soittimet

Lasta voidaan ohjata musisoimaan kokeilun ja imitaation kautta. Lasten kanssa soittimilla voidaan etsiä perussykettä, rytmiä tai melodioita. Soittimia voidaan ottaa mukaan osaksi musiikkileikkejä, liikunta- ja satuja, pieniä soitto- ja rytmiharjoituksia. Ennen kaikkea musisoinnin lähtökohtana on musiikin aktiivinen kuunteleminen.

Lapsen ensimmäiset aina ulottuvilla olevat soittimet ovat hänen oma äänensä sekä kehonsa. Kehon ääniä voidaan käyttää musisointiin esimerkiksi taputtamalla, tai tömistämällä. Kehonsoittorytmeistä lapsen on helppo siirtyä soittimien kanssa tehtäviin rytmiharjoitteisiin.

Yleisimpiä alle kouluikäisten lasten kanssa soitettavia soittimia ovat erilaiset rytmisoittimet, kuten rytmikapulat, marakassit ja erilaiset rummut. Helposti lähestyttäviä melodiasoittimia voivat olla esimerkiksi erilaiset laattasoittimet, kuten kellopelit.

Soittamisella voidaan nähdä monia tavoitteita, mutta sen päätavoite on aina tuoda iloa musisoijalle!

Soittimet

Suunnittelu

Aloita suunnittelu valitsemalla, minkälaisia leikkejä soittimilla halutaan säestää. Huomio lasten ikä soittimia valitessasi.

Aina ei tarvita varsinaisia soittimia. Kehosoittaminen, esimerkiksi taputtaminen on hyvä tapa lapselle tutustua perusrytmiin ja yksinkertaisiin rytmiharjoituksiin.

Suunnittelussa kannattaa huomioida ryhmäkoko. Liian ison ryhmän kanssa toiminta saattaa helposti mennä levottomaksi.

Esimerkki

Ohjauksen teema: soittimet

Aika: 17 min.

Käytetyt laulut ja leikit: Ryhmässä soittimien soittaminen, jänis hyppäys –leikki

Tarvikkeet: Rytmikapuloita ja tamburiini

Mitä tehtiin: Lapset muodostivat pienen orkesterin, jossa he saivat soittaa soittimia. Ohjaaja toimi kapellimestarina joka antoi lapsille luvan soittaa. Lopuksi lapset saivat hypätä kuin jänikset, kun he kuulsivat tietyn soittimen äänen.

Muuta huomioitavaa: Vapaa soittaminen antaa lapsille iloa musisoinnista ja he saavat positiivisia kokemuksia musiikkiin ja soittamiseen liittyen.

Yleisimmät alle kouluikäisten lasten kanssa soitettavat soittimet :

- **Rytmissoitimet:** puiset rytmisoittimet , kuten rytmikapulat ja guiro, metalliset rytmisoittimet, kuten kulkuset ja triangeli ja kalvosoitimet, kuten erilaiset rummut.
- **Soitinvärisoittimet:** käytetään mielikuvien ja monipuolisten sovitusten luomiseen. Soitinvärisoittimia ovat esimerkiksi sadetikut ja erilaiset kellot.
- **Melodiasoitimet:** kuten nokkahuilu, kazoo, viisikielinen kannel, ja laattasoittimet. Etenkin laattasoittimet, kuten kellopeli, ovat helposti lähestyttäviä, sillä niitä soimitaan kuin lyömäsoittimia.
- **Soittimia kannattaa myös kokeilla rakentaa itse yhdessä lasten kanssa. Sadetikut ja erilaiset helistimet ovat erinomaisia soittimia itse valmistettuina!**

Lähteet

- Autio, T. 2007. Liiku ja leiki. Motorisia perusharjoitteita lapsille. Lahti: VK-kustannus Oy.
- Huhtanen, E. & Hvitsjö, P. 2018. Musiikki lapsen kasvun ja kehityksen tukena –Alle kouluikäisten kerhotoiminnassa. Opinnäytetyö. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu 2018.
- Juntunen, M-L. Perkiö, S ja Simola-Isaksson, I. 2010. Musiikkiliikunnan käsikirja 1: Musiikkia liikkuen. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Juntunen, M-L. Perkiö, S ja Simola-Isaksson, I. 2010. Musiikkiliikunnan käsikirja 2: Musiikkia tanssien. Helsinki: Wsoypro Oy.
- Järvenpää, L. & Karhinen-Ilo, M. 2007. Kiekkumaralla– kansanlauluja lapsille. Helsinki: Tammi 2007.
- Kaisto, L. Muhonen, S & Peltola S. 2005. Musiikin mestarit [1-2] : ärdepärde. 1-2. Helsinki: Otava 2005
- Kivelä-Taskinen, E. 2008. Rytmikylvyn Pikku-kuplat. Helsinki: Kultanuotti 2008
- Laasanen, T. 2017. Nuken tarina: musiikkisatu. Mikkeli: Kopperi Oy 2017
- Lipponen, U & Savioja L. 2007. Kuukernuppi– Vanhoja ja uusia lasten loruja. Helsinki : Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2007.
- Paasolainen, T. 2009. Pienestä laulusta iso ilo: uusia lastenlauluja: virikkeitä musiikkihetken suunnitteluun. Vantaa: Printel 2009.
- Pola, M. 2014. Sadunmaan takatalvi. Kuopio: Grano Oy.
- www.kielinuppu.fi
- www.papunet.net
- www.pixabay.com